

วิชาวินัยระดับประถมศึกษา ธรรมศึกษาชั้นเอก

ตาม ประกาศสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง
เรื่อง ขอบข่ายหลักสูตรธรรมศึกษา ๙ ช่วงชั้น ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔

วิชากรรมบถ

บทที่ ๑ กรรมบถ

๑. กรรมบถ
๒. คีล ๕ กับกรรมบถ
๓. ประเภทของกรรมบถ
๔. ผลของกรรมบถ
๕. ไตรทวาร
๖. กรรมบถที่จัดลงในไตรทวาร

บทที่ ๒ กายกรรม ๓

๑. ปาณาติบาต
๒. อทินนาทาน
๓. กาเมสุมิฉาจาร

บทที่ ๓ วจีกรรม ๔

๑. มุสาวาท
๒. ปิสุณาวาจา
๓. ผรุสวาจา
๔. สัมผัสปลลาปะ

บทที่ ๔ มโนกรรม ๓

๑. อภิชณา
๒. พยาบาท
๓. มิจฉาทิฎฐิ

วิชาวินัยระดับประถมศึกษา ธรรมศึกษาชั้นเอก

ชีวิตของมนุษย์เริ่มเดินทางออกไปจากความเกิด เดินไปตามเส้นทางแห่งกรรม มุ่งหน้าสู่จุดหมายปลายทางคือความดับได้แก่ความตาย ตรงกับพระพุทธพจน์ว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม กรรมนั้นมี ๒ อย่าง คือ ๑. กรรมดี เรียกว่า กุศลกรรมหรือบุญ ๒. กรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรมหรือบาป กุศลกรรมและอกุศลกรรมทั้ง ๒ อย่างนี้เอง ที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกัน โดยมีฐานะที่สูงหรือต่ำ ดีหรือชั่ว เป็นต้น ตามพระพุทธพจน์ว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต แตกต่างกันไป

กรรมดีนำผู้ทำไปสู่สุคติ คือไปสู่สถานที่ดี ต่อจากนั้นก็ช่วยคุ้มครองรักษาผู้นั้นให้พ้นจากภัยอันตรายและอุปสรรคต่าง ๆ พร้อมกับช่วยผลักดันวิถีชีวิตของเขาให้มีความเจริญรุ่งเรือง มีความก้าวหน้า และทำให้จิตใจมีความร่มเย็นเป็นสุข แม้ในสภาพที่คนอื่นเขาอาจรู้สึกเป็นทุกข์

ส่วนกรรมชั่ว นำผู้ทำไปสู่ทุคติ คือไปสู่สถานที่ชั่ว หรือนำภัยอันตรายและอุปสรรคต่าง ๆ มาสู่ชีวิต ทั้งทำให้จิตใจมีความเศร้าหมอง เปร้อร้อนและเป็นทุกข์แม้ในสภาพที่ไม่น่าจะเป็นทุกข์ สำหรับผู้ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

เส้นทางแห่งกรรมดี อันจะนำไปสู่สุคติ คือสถานะที่ดี เรียกว่า กุศลกรรมบถ มี ๑๐ อย่าง คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ๗ อย่างนี้เรียกว่า สีลสมบัติ ความไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น ความไม่คิดร้ายทำลายใคร ๒ อย่างนี้เรียกว่า จิตตสมบัติ ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม คือไม่คัดค้าน ไม่ลบถ้าง ไม่ทำลาย สิ่งที่สัตบุรุษมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นสอนไว้ เรียกว่า ทิณฺฐิสมบัติ ผู้มีศีลสมบัติ จิตตสมบัติ และทิณฺฐิสมบัติ ย่อมได้มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติอย่างแน่นอน

ส่วนเส้นทางแห่งกรรมชั่ว อันจะนำไปสู่ทุคติ คือสถานะที่ชั่ว เรียกว่าอกุศลกรรมบถ มี ๑๐ อย่าง ตรงกันข้ามกับกุศลกรรมบถ คือ การฆ่าสัตว์ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ๗ อย่างนี้ เรียกว่า สีลวิบัติ ความโลภอยากได้ของผู้อื่น ความคิดร้ายทำลายผู้อื่น ๒ อย่างนี้ เรียกว่า จิตตวิบัติ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม คือ การปฏิเสธ การลบถ้าง ทำลายสิ่งสัตบุรุษมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นสอนไว้ เรียกว่า ทิณฺฐิวิบัติ บุคคลผู้ประกอบด้วยวิบัติ ๓ ประการนี้ ย่อมประสบกับคติวิบัติ คือ ไปเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เปรต สัตว์นรก และอสุรกาย

บทที่ ๑ กรรมบถ

๑. กรรมบถ

กฎแห่งกรรม พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สอนเกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรมว่า สัตว์ทั้งหลายล้วนตกอยู่ภายใต้กฎแห่งการกระทำ มีกรรมเป็นกำเนิด กรรมนั้นทำให้มนุษย์เป็นอะไรก็ได้ในชาตินี้ หรือว่าหลังจากตายไปแล้ว ถ้าทำความดีก็ไปสู่สุคติคือไปเกิดเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม จนถึงที่สุดเป็นพระอรหันต์ ถ้าทำความชั่วก็ไปสู่ทุคติ คือไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เป็นเปรต เป็นสัตว์นรก เป็น อสุรกาย เป็นต้น

ดังนั้นมนุษย์ทุกคนที่เกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์อะไร นับถือศาสนา ไหนก็ตาม ต้องศึกษาเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อเราจะได้ไม่ดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดไม่ศึกษาไม่ได้เพราะว่าทราบได้ที่เรายังไม่หมดกิเลส เรายังต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกยาวนาน ชีวิตเบื้องหลังความตายนั้นมีคือนรกและสวรรค์ มีจริง จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม มนุษย์ทุกคนสามารถออกแบบชีวิตของตัวเองได้จะเป็นคนดีหรือคนชั่ว จะให้จนหรือรวย จะให้หล่อสวยหรืออัปลักษณ์ จะให้ฉลาดหรือโง่ จะให้หลังจากตายแล้วไปนรกหรือสวรรค์ เราสามารถลิขิตทางเดินของชีวิตได้ทางที่เราทำแล้วเดินไปสู่สุคติหรือทุคตินั้นทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กรรมบถ โดยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ทางนำไปสู่ทุคติ เรียกว่า อกุศลกรรมบถ ๒. ทางนำไปสู่สุคติ เรียกว่า กุศลกรรมบถ

๒. คีล ๕ กับกรรมบถ

กุศลกรรมบถ ๑๐ ปรับเข้ากับศีลห้า

๑. ไม่ฆ่า.....ปาณาติปาตาฯ ข้อ ๑
๒. ไม่ลัก.....อทินนาทานาฯ ข้อ ๒
๓. ไม่ประพฤติผิดในกาม.....กาเมสุมิจฉาฯ ข้อ ๓
๔. ไม่พูดเท็จมุสาวาทาฯ ข้อ ๔
๕. ไม่พูดคำหยาบ.....มุสาวาทาฯ ข้อ ๔
๖. ไม่พูดส่อเสียด.....มุสาวาทาฯ ข้อ ๔
๗. ไม่พูดเพ้อเจ้อ.....มุสาวาทาฯ ข้อ ๔
๘. ไม่โลภ
๙. ไม่พยาบาท
๑๐. ไม่เห็นผิด

อกุศลกรรมบถ ๑๐

๑. ปาณาติบาต ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง คือฆ่าสัตว์
 ๒. อทินนาทาน ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่งขโมย
 ๓. กาเมสุมิฉฉาจาร ประพฤติผิดในกาม
- ทั้ง ๓ นี้ จัดเป็นกายกรรม เพราะเกิดขึ้นทางกายทวารโดยมาก
๔. มุสาวาท พูดเท็จ
 ๕. ปิสุณวาจา พูดส่อเสียด
 ๖. ผรุสวาจา พูดคำหยาบ
 ๗. สัมผัสพปลापे พูดเพ้อเจ้อ
- ทั้ง ๔ นี้ จัดเป็นวจีกรรม เพราะเกิดขึ้นทางวจีทวารโดยมาก
๘. อภิชฌา โลกอยากได้ของเขา
 ๙. พยาบาท ปองร้ายเขา
 ๑๐. มิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม
- ทั้ง ๓ นี้ จัดเป็นมโนกรรม เพราะเกิดขึ้นทางโนทวารโดยมาก

๓. ประเภทของกรรมบถ

อธิบายอกุศลกรรมบถ โดยอาการ ๕

๑. โดยธรรม คือ โดยสภาวะธรรม

กรรมบถ ๗ คือ กายกรรม ๓ และวจีกรรม ๔ โดยสภาวะธรรม ได้แก่ เจตนา อธิบายว่า ต้องมีเจตนาในการทำ การพูด จึงจะเป็นกรรมบถได้ ถ้าไม่มีเจตนาไม่เป็นกรรมบถ ส่วนมโนกรรม ๓ มีอภิชฌาเป็นต้น เกิดร่วมกับเจตนา จึงจะเป็นมโนกรรมได้ มีแต่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่จัดเป็นมโนกรรม

๒. โดยโกฏฐาสะ คือ โดยเป็นส่วนแห่งธรรมต่าง ๆ

อกุศลกรรมบถ ๘ คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มิจฉาทิฏฐิ ๑ เป็นกรรมบถอย่างเดียว ไม่เป็นมูลคือรากเหง้าแห่งอกุศลเหล่าอื่น ส่วนอภิชฌา ได้แก่ โลภะ พยาบาท ได้แก่ โทสะ ดังนั้น ทั้ง ๒ อย่างนี้ เป็นทั้งอกุศลกรรมบถ เป็นทั้งมูลคือรากเหง้าของอกุศลเหล่าอื่นด้วย

๓. โดยอารมณ์ คือ สิ่งที่เราเข้าไปยึดแล้ว เป็นเหตุให้ทำกรรมนั้น ๆ

ปาณาติบาต มีสังขารคือชีวิตของสัตว์เป็นอารมณ์ หมายความว่า การฆ่าสัตว์ เป็นการทำลายชีวิตของผู้อื่น ถ้าทำลายสิ่งไม่มีชีวิต ก็ไม่จัดเป็นการฆ่าสัตว์

อทินนาทาน มีสัตว์หรือสังขารเป็นอารมณ์ หมายความว่า สิ่งที่ถูกลักขโมยนั้นอาจเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งของก็ได้

กาเมสุมิฉฉาจาร มีสังขารคือผัสสะเป็นอารมณ์ หมายความว่า กาเมสุมิฉฉาจาร จะสำเร็จได้ ต้องมีการสัมผัสทางกาย

มุสาวาท ปิสุณวจา และสัมพัปปลาปะ มีสัตว์หรือสังขารเป็นอารมณ์ หมายความว่า เรื่องที่พูดเท็จ พูดส่อเสียด และพูดเพ้อเจ้อนั้น อาจเป็นเรื่องของคนสัตว์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็ได้

ผรุสวจา มีสัตว์เป็นอารมณ์ หมายความว่า การพูดคำหยาบนั้น ต้องพูดกับผู้ที่เข้าใจความหมายเท่านั้น จึงจัดเป็นกรรมบถ ถ้าพูดกับผู้ที่ไม่เข้าใจ ไม่จัดเป็นกรรมบถ

อภิขมา มีสัตว์และสังขารเป็นอารมณ์ หมายความว่า สิ่งในโลกอยากได้นั้น เป็นมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งของก็ได้

พยาบาท มีสัตว์เป็นอารมณ์ หมายความว่า การปองร้ายที่จัดเป็นพยาบาทนั้น ต้องปองร้ายมนุษย์ หรือสัตว์ทั้งหลายเท่านั้น

มิจฉาทิฎฐิ มีสังขารคือธรรมอันเป็นไปในภุมิ ๓ เป็นอารมณ์ ได้แก่ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ และอรูปาวจรภูมิ หมายความว่า ความเห็นที่จัดเป็นมิจฉาทิฎฐินั้น ต้องเห็นผิดไปจากความเป็นจริง เช่น โลกอื่นไม่มี บาปไม่มี บุญไม่มี เห็นสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าเป็นของเที่ยง เป็นต้น

๔. โดยเวทนา

ได้แก่ เวทนา ๓ อย่าง ได้แก่ สุขเวทนา ๑ ทุกขเวทนา ๑ อุเบกขาเวทนา ๑

ปาณาติบาต มีทุกขเวทนาอย่างเดียว หมายความว่า ในขณะที่ฆ่าสัตว์ จิตใจของผู้กระทำย่อมประกอบด้วยความโกรธ

อทินนาทาน มีเวทนา ๓ หมายความว่า ในขณะที่ลักทรัพย์ จิตใจของผู้ลักขโมย อาจจะมีความสุข ความทุกข์ หรือรู้สึกเฉย ๆ ก็ได้

กาเมสุมิฉาจาร มีเวทนา ๒ คือ สุขเวทนากับอุเบกขาเวทนา หมายความว่า จิตใจของผู้กำลังประพฤติดิฉิดในกามนั้น มีแต่ความสุข หรือรู้สึกเฉย ๆ เท่านั้น

มุสาวาท ปิสุณวจา และสัมพัปปลาปะ มีเวทนา ๓ หมายความว่า ในขณะที่พูดเท็จ พูดส่อเสียด หรือพูดเพ้อเจ้อนั้น จิตใจของผู้พูด อาจมีความรู้สึกดีใจเสียใจ หรือเฉย ๆ ก็ได้

ผรุสวจา มีทุกขเวทนาอย่างเดียว หมายความว่า คำพูดที่จะจัดว่า หยาบคายนั้น ผู้พูดต้องพูดด้วยจิตที่โกรธ หากพูดด้วยจิตเมตตาปรารถนาดี ไม่จัดเป็นผรุสวจา

อภิขมา มิจฉาทิฎฐิ มีเวทนา ๒ คือ สุขเวทนากับอุเบกขาเวทนา หมายความว่า ในขณะที่โลกอยากได้ของผู้อื่น หรือมีความเห็นผิดนั้น จิตใจของผู้นั้น จะมีแต่ความสุข หรือรู้สึกเฉย ๆ ไม่รู้สึกโกรธหรือเสียใจเลย

พยาบาท มีทุกขเวทนาอย่างเดียว หมายความว่า ในขณะที่ปองร้ายผู้อื่นนั้น จิตใจของผู้ปองร้าย ย่อมมีแต่ความโกรธอย่างเดียว

๕. โดยมูล

หมายถึง อกุศลมูล ๓ ได้แก่ โลภมูล ๑ โทสมูล ๑ โมหมูล ๑

ปาณาติบาต มีมูล ๒ คือ โทสมูล โมหมูล

ทินนาทาน มีมูล ๒ คือ โทสมูล โมหมูล หรือ โลภมูล โมหมูล

กาเมสุมิฉาจาร มีมูล ๒ คือ โลภมูล โมหมูล

มุสาวาท ปิสุณวจา และสัมพัปปลาปะ มีมูล ๒ คือ โทสมูล โมหมูล หรือ โลภมูล โมหมูล

พรสุวาจา มีมูล ๒ คือ โทสมูล โมหมูล
 อภิขมา พยาบาท มีมูล ๑ คือ โมหมูล
 มิจฉาทิฏฐิ มีมูล ๒ คือ โลภมูล โมหมูล

๔. ผลของกรรมบถ

อานิสงส์ของกุศลกรรมบถ ๑๐

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ พระพุทธองค์ตรัสไว้ ในจุนทสูตร ทสกนิบาต อังคุตตรนิกาย ว่า ดูก่อนจุนทะ ความสะอาดทางกายมี ๓ ทางวาจามี ๔ ทางใจมี ๓ ดูก่อนจุนทะ ความสะอาดทางกาย ๓ อย่าง มีอะไรบ้าง ดูก่อนจุนทะ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ละปาณาติบาต เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศัสตรา มีความสะอาดใจ มีความเอ็นดู มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ทุกหมู่เหล่า

๒. เป็นผู้ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน ไม่ถือเอาสิ่งที่เป็นของไม่ได้ให้ ด้วยจิตอันเป็นขโมย ไม่ว่าจะของนั้นจะอยู่ในบ้านของเขา อยู่ในป่า หรือที่ไหน ๆ ก็ตาม

๓. เป็นผู้ละกาเมสุมิฉฉาจาร เว้นขาดจากกาเมสุมิฉฉาจาร

ดูก่อนจุนทะ ความสะอาดทางวาจา ๔ อย่าง มีอะไรบ้าง ดูก่อนจุนทะ บุคคลบางคน ในโลกนี้

๑. เป็นผู้ละมุสาวาท เว้นขาดจากมุสาวาท อยู่ในสภာ อยู่ในบริษัท อยู่ในท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่ในท่ามกลางเสนา หรืออยู่ในท่ามกลางราชสำนัก ก็ตาม ถูกเขาอ้างเป็นพยาน ซักถามว่า พ่อชายผู้เจริญ พ่อรู้อย่างไร จงเบิกความอย่างนั้น ผู้นั้น เมื่อไม่รู้ ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็น ก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อเห็น ก็บอกว่าเห็น จะไม่เป็นผู้กล่าวมุสาวาท ทั้งที่รู้ตัว เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้อื่น หรือเพราะเหตุแห่งอามิสสินจ้าง

๒. เป็นผู้ละวาจาต่อเสียด เว้นขาดจากวาจาต่อเสียด ฟังฝ่ายนี้แล้ว ไม่ไปบอกฝ่ายโน้น เพื่อทำลายคนฝ่ายนี้ หรือฟังฝ่ายโน้นแล้ว ไม่มาบอกฝ่ายนี้ เพื่อทำลายคนฝ่ายโน้น เป็นผู้สมานคนที่แตกสามัคคี และสนับสนุนคนที่สามัคคีกันอยู่ ขึ้นขมยินดีคนที่สามัคคีกัน พูดแต่วาจาที่สร้างความสามัคคี

๓. เป็นผู้ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ เป็นผู้พูดแต่วาจาอันไม่มีโทษ เสนาะใต เป็นที่รัก ซึ่งใจ เป็นคำพูดของผู้ดี เป็นที่รักและชอบใจของคนทั่วไป

๔. เป็นผู้ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ เป็นผู้พูดถูกกาลเวลา พูดแต่คำจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงวินัย พูดถ้อยคำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่สุด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยสมควรแก่เวลา

ดูก่อนจุนทะ ความสะอาดทางใจ ๓ อย่าง มีอะไรบ้าง ดูก่อนจุนทะ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ไม่มากไปด้วยความเพ่งเล็ง ไม่เพ่งเล็งคิดเอาของผู้อื่น มาเป็นของตนว่า ทำอย่างไรหนอ ทรัพย์ของผู้อื่นนั้น จะพึงเป็นของเรา

๒. เป็นผู้มิใจไม่พยาบาท มีใจไม่คิดประทุษร้ายผู้อื่นว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงอย่าจองเวรกัน อย่าเบียดเบียนกัน อย่ามีความทุกข์ จงมีแต่ความสุข อยู่รอดปลอดภัยเถิด

๓. เป็นผู้มีความเห็นชอบ มีทัศนคติอันไม่วิปริตว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วมีจริง โลกนี้มีจริง โลกหน้ามีจริง มารดาบิดามีบุญคุณต่อบุตร

จิตาจริง โอปาตีกัสต์วามีจริง สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ รู้แจ้งประจักษ์ทั้งโลกนี้และโลกหน้าแล้ว สั่งสอนผู้อื่นมีจริง

ดูก่อนจุนทะ กุศลกรรมบถมี ๑๐ ประการ ดังนี้แล ดูก่อนจุนทะ บุคคลประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการเหล่านี้ ลุกขึ้นจากที่นอน แต่เช้าตรู่ จะจับต้องแผ่นดิน โคมัยสัด หย้าอันเขียวขจี หรือไม่จับต้องก็ตาม จะประนมไหว้พระอาทิตย์หรือไม่ก็ตาม จะลงอาบน้ำเข้าเย็นหรือไม่ก็ตาม จะบูชาไฟหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นผู้สะอาดอย่างแท้จริง ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร ดูก่อนจุนทะ เพราะกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ เป็นพฤติกรรมอันสะอาดและเป็นเครื่องสร้างพฤติกรรมอันสะอาด ดูก่อนจุนทะ เทวคติ มนุษยคติ หรือสุคติอื่นใด บรรดามี ย่อมปรากฏ เพราะเหตุแห่งการประกอบกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการเหล่านี้แล

๕. ไตรทวาร

ไตรทวาร แปลว่า ประตู ๓ บาน, ช่องทาง ๓ ช่องทาง หมายถึงประตูทางเข้าแห่งกรรมหรือช่องทางที่จะทำกรรมได้ ๓ ช่องทาง คือ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ซึ่งเรียกเต็มว่า **กายทวาร วจิตวาร มโนทวาร**

ไตรทวาร เป็นทางผ่านเข้ามาแห่งกรรมทั้งที่เป็นกรรมดีและกรรมชั่ว เช่น

- การให้ทานเป็นความดี ผ่านเข้ามาทางกาย
- การพูดจริงเป็นความดีผ่านเข้ามาทางวาจา
- การฆ่าสัตว์กรรมชั่วผ่านเข้ามาทางกาย
- การพูดเท็จเป็นกรรมชั่วผ่านเข้ามาทางวาจา เป็นต้น

๖. กรรมบถที่จัดลงในไตรทวาร

บทที่ ๒ กายกรรม ๓

กรรม ๓ อย่าง คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน และกาเมสุมิจฉาจาร เรียกว่า กายกรรม เพราะเป็นไปทางกายทวารโดยมาก บางครั้ง ปาณาติบาตและอทินนาทาน ก็เป็นไปทางวจิตวารบ้าง ตัวอย่าง นาย ก. สั่งให้นาย ข. ไปฆ่าคน หรือไปลักทรัพย์ นาย ข. ทำงานสำเร็จตามที่นาย ก. สั่งการฆ่าคน หรือการลักทรัพย์ของนาย ก. จัดเป็นกายกรรม แต่ทวาร จัดเป็นวจิตวาร ส่วนกาเมสุมิจฉาจาร จัดเป็นกายกรรม เพราะเป็นไปทางกายทวารอย่างเดียว

ปัญหาและเฉลยบทที่ ๑

๑. พระพุทธศาสนา สอนว่า สิ่งที่สามารถทำให้คน
กลายเป็นสัตว์หรือเทวดาได้ คืออะไร ?

ก.เทพเจ้า	ข.ดวงชะตา
ค.กรรม	ง.พรหมลิขิต

๒. กรรมที่จะนำสัตว์ไปสู่ทุกขและสุขคืนนั้น เรียกว่า
อะไร ?

ก.กรรมลิขิต	ข.กรรมบถ
ค.วิบากกรรม	ง.กรรมคติ

๓. การได้ไปเกิดเป็นมนุษย์เทวดา พรหม เรียกว่า
อะไร ?

ก.สุขคติ	ข.ทุกขคติ
ค.ภพ	ง.ภูมิ

๔. ในการทำความดีและความชั่วมีอะไรเป็นใหญ่ ?

ก.เจตนา	ข.เหตุจูงใจ
ค.สิ่งล่อใจ	ง.อารมณ์

๕. “ทำความดีอย่างไร้ร้าง สร้างกุศลอย่างไร้โรย” มี
ความหมายตรงกับข้อใด ?

ก.กุศลมูล	ข.อกุศลมูล
ค.กุศลกรรมบถ	ง.อกุศลกรรมบถ ๕

๖. ธรรมชาติที่มีอิทธิพลเหนือดวงดาว ผีสางเทวดา
ตรงกับข้อใด ?

ก.เทวานุภาพ	ข.พระเจ้าเป็นเจ้า
ค.เครื่องรางของขลัง	ง.กฎแห่งกรรม

๗. การประกอบกรรมดี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์
เรียกว่าอะไร ?

ก.กุศลเจตนา	ข.อกุศลเจตนา
ค.กุศลกรรม	ง.อกุศลกรรม

๘. การทำความดีของมนุษย์ทั้งหลาย มุ่งถึง
ประโยชน์อะไร ?

ก.เพื่อเพิ่มพูนบุญกุศล	ข.เพื่องดเว้นความชั่ว
ค.เพื่อละความเห็นแก่ตัว	ง.ถูกทุกข้อ

๙. คนเราจะมีความสุขหรือความทุกข์ขึ้นอยู่กับ
อะไร ?

ก.ดวงชะตา	ข.ปาฏิหาริย์
ค.การกระทำ	ง.เทพเจ้า

๑๐. การตัดสินคนว่าดีหรือเลว พิจารณาจากสิ่งใด?

ก.การกระทำ	ข.อารมณ์
ค.ความคิด	ง.คำพูด

๑๑. พระพุทธศาสนา สอนเกี่ยวกับความเห็นไว้
อย่างไร ?

ก.เห็นว่าโลกเที่ยง	ข.เห็นว่าตายแล้วสูญ
ค.เห็นว่ากรรมลิขิต	ง.เห็นว่าพรหมลิขิต

๑๒. กรรมลิขิต มีความหมายตรงกับข้อใด ?

ก.เกิดเป็นมนุษย์	ข.เกิดเป็นเทวดา
ค.เกิดเป็นสัตว์นรก	ง.ถูกทุกข้อ

๑๓. การกระทำต่าง ๆ ของบุคคลในโลกนี้
จะสำเร็จเป็นกรรมบถหรือไม่ มีอะไรเป็นเครื่อง
กำหนด ?

ก.เจตนา	ข.อารมณ์
ค.ทุจริต	ง.สุจริต

๑๔. การกระทำทางกาย วาจา ใจ รวมเรียกว่า
อะไร ?

ก.กรรม	ข.เจตนา
ค.เวทนา	ง.อารมณ์

๑๕. พระพุทธศาสนา สอนให้เชื่อในเรื่องใด ?

ก.เรื่องพรหมลิขิต	ข.เรื่องดวง
ค.เรื่องการกระทำ	ง.เรื่องลี้ลับ

๑๖. ผลแห่งกรรมชั่วที่บุคคลจะพึงได้รับในชาติ
หน้า ตรงกับข้อใด ?

ก.เกิดเป็นมนุษย์	ข.เกิดเป็นเทวดา
ค.เกิดเป็นพรหม	ง.เกิดเป็นเปรต

๑๗. อารมณ์เป็นเหตุให้กระทำกรรมนั้น ๆ
มีความหมายตรงกับข้อใด ?

- ก. สิ่งที่เราเข้าไปยึดเหนี่ยว
- ข. สิ่งที่เกิดร่วมกับเจตนา
- ค. รากเหง้าของอกุศลอื่น
- ง. กรรมเกิดในมโนทวาร

๑๘. ปกติของจิตเป็นธรรมชาติใสสะอาด แต่กลาย
สภาพเป็นความโหดร้าย ด้วยอำนาจแห่ง
อกุศลมูลใด ?

- ก. โลภะ ข. โทสะ
- ค. โมหะ ง. ถูกทุกข้อ

๑๙. การทำความชั่ว มีอะไรเป็นมูล ?

- ก. อกุศลมูล ข. อกุศลมูล
- ค. อกุศลจิต ง. อกุศลจิต

๒๐. บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้มี
ความเห็นชอบย่อมได้รับผลเช่นไร ?

- ก. ทุกคติ ข. สุขคติ
- ค. อบาย ง. นิรยะ

เฉลย บทที่ ๑

๑. ค ๒. ข ๓. ก ๔. ก ๕. ค ๖. ง ๗. ค ๘. ง ๙. ค ๑๐. ก
๑๑. ค ๑๒. ง ๑๓. ก ๑๔. ก ๑๕. ค ๑๖. ง ๑๗. ก ๑๘. ข ๑๙. ข ๒๐. ข

บทที่ ๒ กายกรรม ๓

๑. ปาณาติบาต

ปาณาติบาต อทินนาทาน และกาเมสุมิฉฉาจาร ที่จัดเป็นกายกรรมนั้น เพราะมีการกระทำด้วยกายกรรมนั้น จึงจะสำเร็จดังตัวอย่างที่ยกมา ถ้ามีเพียงแต่การสั่งอย่างเดียว ไม่มีคนลงมือทำ จะสั่งต่อๆ กันไปก็คนก็ตาม การฆ่าหรือการลักนั้นจะสำเร็จไม่ได้เลย

๒. อทินนาทาน

ในการทำปาณาติบาต อทินนาทาน และกาเมสุมิฉฉาจารนั้น จิตใจของผู้กระทำ ต้องมีอภิชฌาคือโลภะ พยาบาทคือโทสะ และมิฉฉาทิฏฐิ เกิดขึ้นด้วยตามสมควร แต่กายกรรมนี้ เน้นตัวเจตนา คือความจงใจเป็นสำคัญ ดังนั้น อภิชฌา พยาบาท และมิฉฉาทิฏฐิ ในกายกรรมนี้ จึงจัดเป็นอกุศลกรรมฝ่ายสนับสนุนเจตนา ไม่ได้จัดเป็นกรรมบถ เปรียบเทียบให้เข้าใจง่าย สมมติว่ามีผู้ร้าย ๔ คน คือ นายเจตนา นายอภิชฌา นายพยาบาท และนายมิฉฉาทิฏฐิ สมคบกันฆ่าคน นายอภิชฌา นายพยาบาท นายมิฉฉาทิฏฐิ เป็นผู้คิดอุบาย นายเจตนาเป็นผู้ลงมือฆ่า โทษหนักจึงไปอยู่ที่นายเจตนา

๓. กาเมสุมิฉฉาจาร การประพฤตินอกใจ

ความเสียหายของกาเมสุมิฉฉาจาร การประพฤตินอกใจในสามีภรรยาและบุคคลอันเป็นที่รักที่หวงแหนของคนอื่น ย่อมเป็นการทำลายความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว เป็นการทำลายสถาบันครอบครัว ทำให้ขาดความเคารพนับถือ จนถึงขั้นเป็นศัตรูประหัตประหารซึ่งกันและกัน

กาเมสุมิฉฉาจาร คือการประพฤตินอกใจ หมายถึง การล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลต้องห้าม ๒ ประเภท คือ หญิงต้องห้าม และชายต้องห้าม หากผู้ใดประพฤตินอกใจกับหญิงหรือชายต้องห้าม ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติกาเมสุมิฉฉาจาร ถ้าทั้งสองประเภทเป็นผู้ต้องห้ามด้วยกันประพฤตินอกใจร่วมกัน ก็ชื่อว่ากระทำผิดด้วยกันทั้งสองประเภท บุคคลที่เป็นหญิงแต่มีจิตใจเป็นชายและบุคคลที่เป็นชายแต่มีจิตใจเป็นหญิงก็อนุโลมในบุคคลต้องห้ามตามข้อกาเมสุมิฉฉาจารนี้

หญิงต้องห้าม

หญิงต้องห้าม หมายถึง บุคคลต้องห้ามสำหรับชาย มี ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. สสสามิกา หญิงมีสามี หมายถึง หญิงที่อยู่กินกับชายฉันทภรรยาสามี ทั้งที่แต่งงานหรือไม่ได้แต่งงาน รวมถึงหญิงที่รับสิ่งของมีทรัพย์เป็นต้นของชายแล้วยอมอยู่กับชายนั้น ตลอดถึงหญิงที่ชายรับเลี้ยงดูเป็นภรรยา จะได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม

หญิงประเภทนี้ จะหมดภาวะที่เป็นหญิงต้องห้ามก็ต่อเมื่อหย่าขาดจากสามีหรือสามีตายแล้ว แม้หญิงที่สามีถูกกักขัง เช่น ถูกจำคุก หากยังไม่ได้หย่าขาดจากกัน ก็ถือว่าเป็นหญิงต้องห้าม หรือสามีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต หญิงนั้นก็ยังคงอยู่ในฐานะต้องห้ามตราบเท่าที่สามียังต้องโทษอยู่ ชายใดประพฤตินอกใจต่อหญิงมีสามีถือว่าประพฤติกาเมสุมิฉฉาจาร

๒. ญาติรักษา หญิงที่ญาติรักษา หมายถึง หญิงที่มีญาติเป็นผู้ปกครอง ไม่เป็นอิสระแก่ตน เพราะอยู่ในการปกครองดูแลพิทักษ์รักษาของบิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือวงศ์ตระกูล ชายใดประพฤตินิดต่อหญิงที่ญาติรักษา ถือว่าประพฤติกามเมสุมิจฉาจารหญิงที่ญาติรักษานั้น เมื่อรับของหมั้นจากฝ่ายชายและตกลงจะแต่งงานกัน นับแต่รับของหมั้นแล้ว หญิงนั้นชื่อว่าอยู่ในการรักษาทั้งของญาติและของคู่หมั้น จะพ้นจากการรักษาของคู่หมั้นก็ต่อเมื่อได้คืนของหมั้นหรือบอกเลิกการหมั้นนั้นแล้ว

๓. ธมมรักษา หญิงที่ธรรมรักษาหมายถึง หญิงที่มีศีลธรรมกฎหมายหรือจารีตคัมภีร์คุ้มครองรักษา มี ๒ ประเภท คือ หญิงผู้เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน และหญิงมีข้อห้ามหญิงต้องห้ามโดยพิสดาร มี ๒๐ ประเภท คือ

๑. มาตุรรักษา หญิงที่มารดา รักษา
๒. ปิตุรรักษา หญิงที่บิดา รักษา
๓. มาตูปิตุรรักษา หญิงที่มารดาบิดา รักษา
๔. ภาตุรรักษา หญิงที่พี่ชายน้องชาย รักษา
๕. ภคินีรักษา หญิงที่พี่สาวน้องสาว รักษา
๖. ญาติรักษา หญิงที่ญาติ รักษา
๗. โคตตรักษา หญิงที่ชนมีสกุลหรือแซ่ รักษา
๘. ธมมรักษา หญิงที่ธรรมรักษา
๙. สามีรรักษา หญิงที่สามี รักษา
๑๐. สปริทณทา หญิงที่กฎหมายคุ้มครอง
๑๑. ธนกีตา หญิงที่ชายซื้อมาเป็นภรรยา
๑๒. ฉนทวาสนี หญิงที่อยู่กับชายด้วยความรักใคร่กันเอง
๑๓. โภควาสนี หญิงที่อยู่เป็นภรรยาชายด้วยโภคสมบัติ
๑๔. ปฎวาสนี หญิงซึ่งใจได้ฝ้านุ่งผ้าห่มแล้วอยู่เป็นภรรยา
๑๕. โอบตตกีตา หญิงที่ชายขอเป็นภรรยาด้วยพิธีแต่งงาน
๑๖. โอบตจุมพตา หญิงที่ชายช่วยปลงภาระอันหนักกลางจากศีรษะแล้วอยู่เป็นภรรยา
๑๗. ทาสีภริยา หญิงคนใช้ที่เป็นภริยา
๑๘. กมมการินีภริยา หญิงรับจ้างท าการงานที่เป็นภริยา
๑๙. ธชาภญา หญิงเชลยที่เป็นภริยา
๒๐. มุหุตติกา หญิงที่ชายอยู่ด้วยชั่วคราว

ถ้าชายล่วงละเมิดในหญิง ๒๐ จำพวกนี้ แม้จ ากพวกเขา พวกเขาหนึ่ง ถือว่าประพฤติกามเมสุมิจฉาจาร

หญิงผู้เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน เทือกเถา หมายถึง หญิงซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่

นับย้อนขึ้นไปทางบรรพบุรุษ ๓ ชั้น คือ ย่าทวด ยายทวด ๑ ย่ายาย ๑ มารดาของตน ๑ เหล่ากอ หมายถึง หญิงผู้สืบสันดานจากตน นับลงไป ๓ ชั้น คือ ลูก ๑ หลาน ๑ เหลน ๑ ชายใด ประพฤตินิดต่อหญิงผู้เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน ถือว่าประพฤติกามเมสุมิจฉาจาร หญิงมีข้อห้าม มี ๒ ประเภท คือ

๑. หญิงประพฤติพรหมจรรย์ได้แก่ ภิกษุณี สามเณรี สิกขมานา แม่ชีและอุบาสิกาผู้รักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีล

๒. หญิงที่กฎหมายจารีตประเพณีรักษา ได้แก่ หญิงที่กฎหมายจารีตประเพณีห้ามมิให้ล่วงละเมิด เช่น หญิงที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หญิงพิการ ทูพพลภาพ เป็นต้น

ชายต้องห้าม

ชายต้องห้าม หมายถึง บุคคลต้องห้ามสำหรับหญิง มี ๒ ประเภท คือชายอื่นนอกจากสามีของตนสำหรับหญิงที่มีสามี และชายที่จารีตห้ามสำหรับหญิงทั่วไป

๑. ชายอื่นนอกจากสามีตน เป็นบุคคลต้องห้ามสำหรับหญิงที่มีสามี

๒. ชายที่จารีตห้าม ได้แก่ นักบวชในศาสนาที่ห้ามเสพเมถุน เช่น ภิกษุ สามเณร เป็นต้น เป็นบุคคลต้องห้ามสำหรับหญิงทั่วไป ทั้งที่มีสามีและไม่มีสามี หญิงใดประพฤติดัดต่อชายต้องห้าม ถือว่าประพฤติกามเมสุมิจฉาจาร หากมีความยินดีพร้อมใจกันในการล่วงประเวณี ก็ผิดทั้งสอง กามเมสุมิจฉาจารนี้ผู้ใดประพฤติดัดต่อบุคคลต้องห้ามดังกล่าวมาทั้งหมด ถือว่ากระทำผิด หากทั้งสองมีความยินดีพร้อมใจในการล่วงประเวณี ก็ถือว่ากระทำผิดทั้งสอง อนึ่ง ในเรื่องประเวณีนี้ ห้ามการกระทำในสถานที่อันเป็นศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ เป็นต้น แม้แต่การผูกสมักรักใคร่ฉันชู้สาว การเกี่ยวพาราสีการพูดแคะการเล่นหุเล่นตา การใช้สื่อสารสนเทศกับบุคคลต้องห้ามในเชิงชู้สาวก็ไม่ควรทำ เพราะเป็น เหตุเบื้องต้นของกามเมสุมิจฉาจารเช่นกัน

หลักวินิจฉัย

การประพฤติดัดในกามที่สำเร็จเป็นกามเมสุมิจฉาจาร ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๔ คือ

๑. อคมนียวตถุ หญิงหรือชายนั้น เป็นบุคคลต้องห้าม
๒. ตสมิ เสวนจิตตํ จิตคิดจะเสพ
๓. เสวนปปโยโค พยายามเสพ
๔. มคเคน มคคปปปฏิปัตตอิवासัน อวัยวะเครื่องเสพจรดถึงกัน

โทษของกามเมสุมิจฉาจาร

การประพฤติดัดในกาม จะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับคุณความดีของคนที่ถูกล่วงละเมิด ความแรงของกิเลสและความพยายาม นอกจากนั้น ผู้ประพฤติดัดในกาม ย่อมได้รับกรรมวิบาก ๕ สถาน คือ

๑. ย่อมเกิดในนรก
๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
๓. ย่อมเกิดในก าเนตเปตวิสัย
๔. ย่อมเป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ขี้เหร่ มากไปด้วยโรค
๕. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นผู้มีศัตรูรอบด้าน

ปัญหาและเฉลยบทที่ ๒

๑.กายกรรม หมายถึงอะไร ?

- ก.การกระทำทางกาย
- ข.การกระทำทางคำพูด
- ค.การกระทำทางความคิด
- ง.การกระทำทุกวิถีทาง

๒.การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เปียดยืนซึ่งกันและกัน เป็นกรรมชนิดใด ?

- ก.กายกรรม ข.วจีกรรม
- ค.มโนกรรม ง.ถูกทุกข้อ

๓.ข้อใด ไม่ใช่ปาณาติบาตที่เกิดขึ้นทางกายทวาร?

- ก.ใช้มีดฟันให้ตาย ข.ทำกับดักให้ตกไปตาย
- ค.ใช้ปืนยิงให้ตาย ง.สั่งให้คนอื่นฆ่าให้ตาย

๔.คนประเภทใด ได้ชื่อว่าชั่วมากกว่า ?

- ก.ฆ่าสัตว์เอง ข.ชักชวนให้คนอื่นฆ่า
- ค.ยินดีกับผู้ฆ่า ง.ทั้งฆ่าเอง ทั้งชักชวนคนอื่น

๕.สัตว์ชนิดใด ควรฆ่าทิ้ง ?

- ก.สุนัขบ้า ข.ไก่เป็นหวัดนก
- ค.วัวบ้า ง.ไม่มีข้อถูก

๖.ฆ่าโดยอาการใด มีโทษมากที่สุด ?

- ก.ฆ่าสัตว์ป้องกันตัว
- ข.ฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน.
- ค.ฆ่าเพราะบันดาลโทสะ
- ง.ฆ่าเพราะป้องกันโรคติดต่อ

๗.“โหดร้าย มือไว ใจมารัก” ตรงกับ กุศลกรรมบถหมวดใด ?

- ก.กายกรรม ข.วจีกรรม
- ค.มโนกรรม ง.ถูกทุกข้อ

๘.ข้อใด ไม่เป็นเหตุจูงใจให้ทำปาณาติบาต ?

- ก.ปกชี ข.ปกษา
- ค.ปาณา ง.ปรานี

๙.ข้อใด ไม่ใช่องค์แห่งปาณาติบาต ?

- ก.สัตว์มีชีวิต ข.รู้ว่าสัตว์มีชีวิต
- ค.พยายามฆ่า ง.รู้ว่าสัตว์ตาย

๑๐.ข้อใด ไม่เป็นอารมณ์แห่งปาณาติบาต ?

- ก.เงิน ข.นก
- ค.ปลา ง.ม้า

๑๑.บุคคลที่เบียดเบียนสัตว์ จะมีผลกรรมตรงกับข้อใด ?

- ก.มีอุปสรรคมาก ข.เจ็บไข้ได้ป่วย
- ค.ชักหน้าไม่ถึงหลัง ง.มีอายุสั้น

๑๒.อทินนาทาน มีความหมายตามข้อใด ?

- ก.การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของทิ้ง
- ข.การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้
- ค.การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่หวง
- ง.การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่สนใจ

๑๓.อทินนาทาน ถึงความเป็นกรรมบถเมื่อใด ?

- ก.ของนั้นมีเจ้าของหวง ข.รู้ว่าของมีเจ้าของหวง
- ค.มีจิตคิดจะลัก ง.ลักมาได้ด้วยความพยายาม

๑๔.วัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งอทินนาทาน ตรงกับข้อใด

- ก.มีเจ้าของ ข.เขาหวงแหน
- ค.เขายังไม่ให้ ง.ถูกทุกข้อ

๑๕.การฉ้อโกงทรัพย์สินของชาติ จัดเป็นกรรมบถข้อใด ?

- ก.ปาณาติบาต ข.อทินนาทาน
- ค.กาเมสุมิฉฉาจาร ง.มุสาวาท

๑๖.สั่งให้คนอื่นไปลักทรัพย์ เป็นกายกรรมเกิดขึ้นทางทวารใด ?

- ก.กายทวาร ข.วจีทวาร
- ค.มโนทวาร ง.ทั้ง ๓ ทวาร

๑๗.เมื่อความโลภเกิดขึ้น หากยับยั้งไม่ได้ จะทำให้คนเราก่อทำความผิดใด ?

- ก.คอร์รัปชั่น ข.ผูกอาฆาต
- ค.พยาบาท ง.เชื่อเรื่องผิด

๑๘.ลักทรัพย์ชนิดใด มีโทษมากที่สุด ?

- ก.ของส่วนตัว ข.ของส่วนรวม
- ค.ของมีขนาดเล็ก ง.ของไหว้เจ้า

๑๙. ข้อใด ไม่ใช่วัตถุแห่งอทินนาทาน ?

- ก. อริยทรัพย์ ข. ลิขสิทธิ์
ค. ทรัพย์แผ่นดิน ง. ทรัพย์มีเจ้าของ

๒๐. “ทำนาบนหลังคน” ชื่อว่าประพฤติด

อกุศลกรรมบถข้อใด ?

- ก. เว้นขาดจากอภิขมา ข. เว้นขาดจากพยาบาท
ค. เว้นขาดจากมุสาวาท ง. เว้นขาดจากอทินนาทาน

๒๑. การกระทำใด ไม่เป็นอทินนาทาน ?

- ก. ยึดทรัพย์พ่อค้ายาบ้า
ข. บุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ
ค. ปลุกบ้านพักในป่าสงวน
ง. ทุจริตงบประมาณแผ่นดิน

๒๒. ความพลัดพรากจากของที่ชอบ เป็นผลของ
อกุศลกรรมบถใด ?

- ก. ปาณาติบาต ข. อทินนาทาน
ค. กาเมสุมิฉฉาจาร ง. สัมผัสปลาปะ

๒๓. ข้อใด เป็นกายกรรมที่เกิดทางวาจา ?

- ก. พุดเชิญชวน ข. พุดเกี้ยวหญิง
ค. พุดหยาบคาย ง. สั่งให้เขาลักทรัพย์

๒๔. หากทุกคนไม่งดเว้นจากอทินนาทาน สังคมจะ
เป็นอย่างไร ?

- ก. มีแต่ข่าวฆ่ากันตาย ข. มีของหายทุกวัน
ค. เล่นการพนันทุกที่ ง. แทงตลอดเตอริ์ทุกนั้ด

๒๕. ข้อใด เป็นความหมายของกาเมสุมิฉฉาจาร ?

- ก. การนอกใจคู่ครองของคน
ข. การล่วงละเมิดคู่ครองของคนอื่น
ค. การล่วงละเมิดในฐานะที่ไม่ควรละเมิด
ง. ถูกทุกข้อ

๒๖. หากทุกคนไม่งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร
สังคมจะเป็นอย่างไร ?

- ก. มีแต่คนเฟลอใจ ข. มีแต่คนไฝ่ต่ำ
ค. มีแต่คนอำพราง ง. ถูกทุกข้อ

๒๗. โรคชนิดใด มีกาเมสุมิฉฉาจารเป็นสมุฏฐาน ?

- ก. โรคเอดส์ ข. โรคไข้หวัดนก
ค. โรคเรื้อน ง. โรคซาง

๒๘. ข้อใด เป็นอารมณ์แห่งกาเมสุมิฉฉาจาร ?

- ก. บุรุษ ข. สตรี
ค. ซากศพ ง. ถูกทุกข้อ

๒๙. กาเมสุมิฉฉาจาร เกิดขึ้นทางทวารใด ?

- ก. กายทวาร ข. วจิทวาร
ค. มโนทวาร ง. ทั้ง ๓ ทวาร

๓๐. การประพฤติดในกาม ย่อมเป็นไปเพื่อเพิ่ม
อกุศลธรรมข้อใด ?

- ก. ราคะ ข. โทสะ
ค. โมหะ ง. มานะ

๓๑. การประพฤติดในกาม เกิดขึ้นโดยการกระทำ
ทางใด ?

- ก. ทางกาย ข. ทางวาจา
ค. ทางใจ ง. ทั้ง ๓ ทาง

๓๒. ข้อใด เกิดทางกายทวารอย่างเดียว ?

- ก. สัมมาทิฎฐิ ข. มิฉฉาทิฎฐิ
ค. กาเมสุมิฉฉาจาร ง. อทินนาทาน

เฉลยบทที่ ๒

๑.ก	๒.ก	๓.ง	๔.ง	๕.ง	๖.ข	๗.ก	๘.ง	๙.ง	๑๐.ก	๑๑.ข	๑๒.ข
๑๓.ง	๑๔.ง	๑๕.ข	๑๖.ข	๑๗.ก	๑๘.ข	๑๙.ก	๒๐.ง	๒๑.ก	๒๒.ข		
๒๓.ง	๒๔.ข	๒๕.ง	๒๖.ง	๒๗.ก	๒๘.ง	๒๙.ก	๓๐.ก	๓๑.ก	๓๒.ค		

บทที่ ๓ วชิกรรม ๔

๑. มุสาวาท

คำว่า **มุสา** แปลว่า **เท็จ** เจตนาทำให้พูดเท็จ ชื่อว่า **มุสาวาท** ได้แก่ อกุศลเจตนา ที่ก่อให้เกิดความพยายามทางกายและทางวาจาของคนโกง โดยมุ่งจะหลอกลวงคนอื่น การพูดเท็จนั้น หากทำให้คนอื่นเสียประโยชน์ จัดเป็นกรรมบถ ถ้าไม่เสียประโยชน์ ก็เป็นเพียงกรรม

กรรมบถ ต่างกันกับ **กรรม** กรรมบถ หมายถึง กรรมที่ส่งผลในปฏิสนธิกาล เช่น ส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดเป็นมนุษย์ เกิดในสวรรค์ เป็นต้น ส่วนกรรม หมายถึง กรรมที่ส่งผลใน วัตติกาล คือหลังจากเกิดในภพนั้น ๆ แล้วเช่น ส่งผลให้เห็นรูป ฟังเสียง ลิ้มรส ที่ดีหรือไม่ดี เป็นต้น

มุสาวาท จะสำเร็จเป็นกรรมบถได้นั้น ต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. เรื่องไม่จริง
๒. จิตคิดจะพูดให้ผิด
๓. พยายามจะพูดออกไป
๔. คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

มุสาวาทมีโทษมาก เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ประโยชน์ที่ถูกทำลายมีมาก
๒. ผู้เสียประโยชน์เป็นผู้มีคุณมาก
๓. กิเลสของผู้กล่าวมุสาวาทมีกำลังแรงกล้า

มุสาวาทที่ตรงกันข้าม ชื่อว่ามีโทษน้อย

โทษของมุสาวาท

โทษของมุสาวาท ทรงแสดงไว้ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย มุสาวาท อันบุคคลเสพ เจริญ ทำให้มาก ย่อมทำให้เกิดในนรก ในกำเนิดดิรัจฉาน ในแดนแห่งเปรต ผลร้ายแห่งมุสาวาทอย่างเบาที่สุด ย่อมทำให้เป็นผู้ถูกใส่ความ แก่ผู้ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า ผู้กล่าวมุสา ถึงแม้จะไม่ไปตกนรกเป็นต้นนั้น หากได้มาเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็มักจะถูกใส่ความด้วยเรื่องอันไม่เป็นจริง คือใครทำความผิดอะไรไว้ คนทั้งหลายมักจะโทษว่าเขาเป็นผู้ทำ

ส่วนโทษของมุสาวาทที่เห็นได้ในปัจจุบันทันตา พึงเห็นสตรีผู้หนึ่งที่พูดมุสาเพื่อทำลายผลประโยชน์ของหมอรัจฉาตา เป็นอุทาหรณ์

อดีตกาล ในพระนครพาราณสี ได้มีจักษุแพทย์คนหนึ่ง เทียวรักษาคนตามหมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ ต่อมา ได้พบผู้หญิงคนหนึ่ง กำลังทุกข์ทรมานด้วยโรคตาจนเกือบจะมองไม่เห็น หมอตรวจดูอาการแล้วบอกว่าพอจะรักษาให้หายเป็นปกติได้ นางจึงตอบว่า ถ้าคุณหมอรัจฉาตาดีฉันให้หายเป็นปกติได้ ดีฉันกับลูกชาย ลูกสาว จะยอมเป็นทาสรับใช้ไปตลอดชีวิต หมอจึงตกลงรักษาให้ ต่อมาไม่นาน ดวงตาของเธอก็หายเป็นปกติ เธอกลั้วว่าจะต้องเป็นทาสของหมอตามที่ให้สัญญาไว้ เมื่อหมอมานามอาการ จึงแก้งพูดโกหกกว่า ก่อนนี้ดวงตาดีฉันเจ็บปวดเพียงเล็กน้อย แต่พอหยอดยาของท่านแล้ว กลับเจ็บปวดมาก

กว่าเดิม หมอรู้ทันว่า หญิงผู้นี้หลอกหลวงเรา เพราะต้องการจะไม่ให้คำรักษา หมอโกรธมาก จึงปรุรงยา ขนานใหม่ให้ เมื่อหญิงนั้นใช้ยาหยอดตาแล้ว ตาทั้ง ๒ ข้างได้บอดสนิท สตรีนั้น ตาบอดเพราะกล่าวเท็จ ดังนี้แล

๒. ปิสุณวาจา

เจตนาของผู้มีจิตเศร้าหมอง พยายามกระทำหรือพูด เพื่อต้องการให้คนอื่นมารักตน ก็ดี เพื่อต้องการทำลายคนอื่น ก็ดี ชื่อว่า **ปิสุณวาจา**

การพูดให้ร้ายลับหลัง โดยมุ่งให้คนอื่นเกิดความแตกแยก เมื่อคนอื่นแตกแยกกัน จัดเป็น ปิสุณวาจา สำเร็จเป็นกรรมบถ ถ้าไม่เกิดความแตกแยกกันก็เป็นเพียงกรรมเท่านั้น

ปิสุณวาจา จะสำเร็จเป็นกรรมบถได้นั้น ต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. คนอื่นพึงถูกทำลาย
๒. จิตคิดจะพูดส่อเสียด
๓. พยายามจะพูดออกไป
๔. คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

ปิสุณวาจา มีโทษมาก เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. บุคคลผู้ถูกทำลายให้แตกแยกกันนั้นเป็นผู้มีคุณมาก
๒. คนเหล่านั้นแตกแยกกัน
๓. ผู้พูดมีกิเลสแรงกล้า

ปิสุณวาจาที่ตรงกันข้าม ชื่อว่ามีโทษน้อย

โทษของปิสุณวาจา

โทษของปิสุณวาจา ทรงแสดงไว้ว่า ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย ปิสุณวาจา อันบุคคลสั่งเสพ เจริญ ทำให้มาก ย่อมทำให้ไปเกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในแดนแห่งเปรต ผลร้ายแห่งปิสุณวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมทำให้เกิดความแตก จากมิตร แก่ผู้ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า บุคคลผู้พูดปิสุณวาจา ถึงแม้จะไม่ตกรกเป็นต้นนั้น หากได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็จะแตกจากมิตร คือผู้ที่เป็นมิตรนั้นแหละจะกลับกลายมาเป็นศัตรูแก่เขา

ส่วนโทษของปิสุณวาจา พึงเห็นผลกรรมที่พระธรรมกถักรูปหนึ่งได้รับ เป็นอุทาหรณ์

ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ มีพระมหาเถระ ๒ รูป รูปหนึ่งมีพรรษา ๖๐ อีกรูปหนึ่งมีพรรษา ๕๙ สนธิทักกันมาก จำพรรษาอยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง สมบูรณ์ด้วยลาภ ต่อมา มีพระธรรมกถักรูปหนึ่ง มาขออยู่ในอาวาสนั้นด้วย เพราะเห็นว่าเป็นวัดที่มีลาภสักการะมาก อยู่ได้ไม่นาน ก็คิดขบไล่พระเถระทั้ง ๒ รูปนั้น จึงเข้าไปหาที่ละรูปแล้ว พูดว่า เมื่อวันกระผมมาที่นี้ พระเถระรูปนั้น บอกผมว่า คุณเป็นคนดี จะคบหาสมาคมกับพระมหาเถระ ต้องพิจารณาให้ดีก่อน พูดเหมือนกับรู้ ความลับความเสียหายของท่าน เสร็จแล้ว ก็เข้าไปหาอีกรูปหนึ่ง พูดอย่างเดียวกันนั้น แรก ๆ ทั้ง ๒ รูป ไม่เชื่อ แต่นานไป เกิดบาดหมางกันแล้ว ในที่สุดก็แตกกัน ต่างคนต่างออกจากวัด พระธรรมกถึก จึงได้

ครองวัดนั้นแต่เพียงรูปเดียว เมื่อพระธรรมกถึกนั้นมรณภาพแล้ว ไปเกิดในนรกชั้นอเวจี พ้นจากนรกนั้น แล้วไปเกิดเป็นเปรต ร่างกายเหมือนมนุษย์ มีศีรษะเหมือนสุกร ต้องเสวยทุกข์อยู่ที่ภูเขาศิขณภูฏ การพูด ทำให้คนแตกสามัคคีกัน เป็นบาปหนัก ดังนี้แล

๓. พรุสวาจา

เจตนาแพ้ไปเผาผลาญจิตของผู้ฟัง ชื่อว่า พรุสวา

เจตนาเป็นเหตุประทุษร้าย ก่อให้เกิดความพยายามทางกายและทางวาจาอันเป็นเหตุทำลายไมตรีของผู้อื่น ชื่อว่า พรุสวาจา อีกอย่างหนึ่ง เจตนาในการพูดมุ่งทำลาย แพ้ไปเผาผลาญจิตใจของผู้ฟัง ชื่อว่า พรุสวาจา

พรุสวาจานั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาที่มุ่งประทุษร้าย และพูดต่อหน้า จึงจัดเป็นกรรมบถ ส่วนคำดำที่พูดด้วยเจตนาดี เหมือนบิดา มารดา และครูอาจารย์ ดุตาบุตร ธิดา และศิษย์ เป็นต้น ไม่จัดเป็นพรุสวาจา

ดังได้สดับมา เด็กคนหนึ่ง ไม่เชื่อคำของมารดา เข้าไปในป่า เมื่อมารดาไม่สามารถบังคับให้เด็กนั้นกลับได้ จึงดำวว่า ขอแม่กระป๋องดู จงไล่ตามมัน ทันใดนั้น แม่กระป๋องปรากฏแก่เด็กนั้นในป่าจริง ๆ เด็กได้ตั้งสัจจอธิษฐานว่า มารดาของข้าพเจ้าพูดเรื่องใดด้วยปาก เรื่องนั้นจงอย่ามี แต่มารดาคิดเรื่องใดด้วยจิต ขอเรื่องนั้นจงมีเกิด แม่กระป๋องได้หยุดอยู่ เหมือนถูกผูกในที่นั้นนั่นเอง

พรุสวาจาที่จะสำเร็จเป็นกรรมบถได้นั้น ต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ

๑. คนอื่นที่ฟังถูกดำ
๒. จิตคิดจะพูดคำหยาบ
๓. พูดคำหยาบออกไป

พรุสวาจามีโทษมาก เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. พรุสวาจานั้น ถึงความเป็นกรรมบถ
๒. คนที่ถูกดำเป็นคนมีคุณธรรมมาก
๓. ผู้พูดมีกิเลสแรงกล้า

พรุสวาจาที่ตรงกันข้าม ชื่อว่ามีโทษน้อย

โทษของพรุสวาจา

โทษของพรุสวาจา ทรงแสดงไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พรุสวาจาอันบุคคลสองเสพ เจริญทำให้มากแล้ว ย่อมทำให้ไปเกิดในนรก ในกำเนิดดิรัจฉาน ในแดนแห่งเปรต ผลร้ายแห่งพรุสวาจาอย่างเบาที่สุด เมื่อเขาได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้ผู้นั้นได้ยินแต่ คำพูดที่ไม่สบอารมณ์อยู่เสมอ

พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า ผู้พูดพรุสวาจา ถึงแม้จะไม่ไปตกนรกเป็นต้นนั้น หากได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะได้ยินแต่คำพูดที่ทำให้เจ็บช้ำน้ำใจตลอดเวลา คือ เวลาไปที่ไหนจะได้ยินแต่คำพูดชนิดที่ระคายหู บาดหู เผ็ดร้อน สะเทือนใจ ทำลายความรู้สึก

ส่วนโทษของพรุสวาจาที่ได้รับในปัจจุบันทันตา พึงเห็นเจ้าศากยะทั้งหลาย เป็นอุทาหรณ์

สัมผัปปลาปะ จะสำเร็จเป็นกรรมบถได้ ต้องประกอบด้วยองค์ ๒ คือ

๑. จิตคิดจะพูดเรื่องเพื่อเจ้อ
๒. พูดเรื่องเช่นนั้นออกไป

สัมผัปปลาปะ มีโทษมาก เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้พูดมีอาเสวนะ (ความเสพคุ่น) มาก
๒. คนอื่นเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง
๓. ผู้พูดมีกิเลสแรงกล้า

สัมผัปปลาปะที่ตรงกันข้าม เชื่อว่ามีโทษน้อย

โทษของสัมผัปปลาปะ

โทษของสัมผัปปลาปะ ทรงแสดงไว้ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย สัมผัปปลาปะ อันบุคคล เสพเจริญ ทำให้มาก ย่อมทำให้ไปเกิดในนรก ในกำเนิดเดียรัจฉาน ในแดนแห่งเปรต ผลร้ายแห่งสัมผัปปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อมทำให้เป็นคนมีวาจาที่ไม่น่าเชื่อถือแก่ผู้ที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์

พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า ผู้พูดสัมผัปปลาปะ ถึงแม้จะไม่ไปตกนรกเป็นต้นนั้น หากได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ก็จะไม่มีการเชื่อถือวาจา ถึงแม้จะสั่งสอนบุตรธิดา หรือศิษย์ก็ไม่เชื่อฟัง เป็นต้น

ส่วนโทษของการพูดสัมผัปปลาปะ โดยการพูดแบบไม่รู้กาลเทศะ ฟังเห็นแต่ตัวหนึ่ง เป็นอุทาหรณ์

ในสมัยดึกดำบรรพ์ มีเต่าช่างพูดตัวหนึ่ง ได้ผูกมิตรกับหงส์ ๒ ตัว ที่มาหากินในหนองน้ำที่เต่าอาศัยอยู่ เมื่อหงส์ทั้งสองมาที่หนองน้ำนั้น ก็สนทนากับเต่าอย่างมีความสุข สมกับคำที่นักปราชญ์สอนไว้ว่า จะมีใครในโลกนี้ที่มีความสุขเท่ากับผู้มีมิตรสหายไว้สนทนาปรับทุกข์ ร่วมสุขซึ่งกันและกัน เต่าได้พูดกับหงส์ว่า สหายทั้งสองนับว่าโชคดี มีปีกบินได้ จึงไปหากิน และไปเที่ยวต่างถิ่นได้ตามใจชอบ ส่วนข้าพเจ้าก็เดือนก่ปี ก็อยู่แต่ที่หนองน้ำแห่งนี้ ไม่มีโอกาสได้ไปภูมิภาคอื่นอันสวยงามกับเขาเลย เพราะเป็นสัตว์เดินช้า

หงส์ทั้งสองสงสารเพื่อน จึงบอกว่า ถ้าสหายต้องการจะไปหากินยังหนองน้ำอื่น และเที่ยวชมภูมิภาคที่สวยงามละก็ ข้าพเจ้าทั้งสองสามารถพาไปได้ แต่กลัวว่าสหายจะอดพูดไม่ได้ เต่าถามวิธี จึงบอกว่าข้าพเจ้าทั้งสองจะคาบไม้ที่ปลายทั้งสอง ให้สหายคาบตรงกลาง เพียงเท่านี้ ก็สามารถพาสหายไปที่ไหนก็ได้ แต่ระหว่างเดินทาง สหายต้องไม่พูดเด็ดขาด ถ้าพูดจะทำให้ตกลงมาถึงแก่ความตาย เต่ารับคำของหงส์ว่าจะทำตามนั้น

หงส์ทั้งสองพาเต่าบินไป ผ่านทุ่งนาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีเด็กเลี้ยงวัวหลายคนกำลังจับกลุ่มเล่นกัน เด็กคนหนึ่งเห็นเช่นนั้นจึงบอกเพื่อนว่า ดูสิ หงส์ ๒ ตัวคาบปลายไม้พาเต่าบินไป ข้าว่าเดี๋ยวก็ตกลงมาตาย พวกเราตามไปเก็บเต่าตายมาแกงกินกันเถอะ แล้วก็พากันวิ่งตามไป เต่าได้ยินดังนั้น อยากจะพูดกับเด็กให้สะใจว่า ไร่เด็กโง่เอ๋ยพวกเองไม่มีวันจะได้กินเนื้อของข้าหรอก อ้าปากจะพูด จึงหลุดจากไม้ที่คาบไว้ตกลงมาที่แผ่นดิน จนกระดองแตก ถึงแก่ความตาย การพูดไม่รู้จักกาลเวลามีโทษอย่างนี้

วจีกรรมเป็นไปในทวาร ๒

กรรม ๔ อย่าง มีมูลสาหาทเป็นต้นนี้ จัดเป็นวจีกรรม เพราะเป็นไปทางวจีทวารโดยมาก บางครั้ง กรรม ๔ อย่างนี้ ก็เกิดขึ้นทางกายทวารได้ เช่น การเขียนหนังสือหลอกลวงคนอื่น เป็นต้น

อนึ่ง ในขณะที่พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพื่อเจ้านั้น อกุศลธรรม ๓ อย่าง มีอภิชฌา พยาบาท และมิจฉาทิฎฐิ ย่อมเกิดร่วมด้วยตามสมควร แต่ก็ไม่เรียกว่าวจีกรรม เพราะในที่นี้มุ่งเอาเจตนาเป็นใหญ่ ดังพระพุทธพจน์ว่า เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม และอกุศลธรรมทั้ง ๓ นั้น ก็ไม่ชื่อว่า มโนกรรม เพราะละเมิดออกมาทางวาจาแล้ว ดังนั้น อกุศลธรรมทั้ง ๓ นั้น จึงเป็นเพียงตัวสนับสนุนเจตนา ส่วนอธิบายผู้ศึกษาพึงทราบเหมือนกับอธิบายในกายกรรมที่แสดงไว้แล้ว

ปัญหาและเฉลยบทที่ ๓

๑. วงจรกรรมข้อใด เรียกว่ามูสาวาท ?

- ก. พุดเท็งจ ข. พุดคำหยาบ
ค. พุดส่อเสียด ง. พุดเพื่อเจ้า ๒๘

๒. มูสาวาทเช่นใด ไม่สำเร็จเป็นกรรมบถ ?

- ก. ผู้ฟังเข้าใจ ข. ผู้ฟังไม่เข้าใจ
ค. ผู้ฟังเสียประโยชน์ ง. ผู้ฟังเชื่อถือ

๓. การแสดงธรรมว่าเป็นธรรม ชื่อว่าประพุดคือ กุศลกรรมบถใด ?

- ก. อภิขฌา ข. มูสาวาท
ค. สัมผัสปปลาปะ ง. มิจฉาทิฎฐิ

๔. การพุดเพื่อหักประโยชน์ผู้อื่น แต่ตนได้ประโยชน์ ตรงกับข้อใด ?

- ก. อภิขฌา ข. อนภิขฌา
ค. มูสาวาท ง. ผรุสวาจา

๕. มูสาวาทเป็นวงจักรกรรม เพราะ..... ?

- ก. เกิดทางวจีทวารโดยมาก
ข. เกิดทางวจีทวารอย่างเดียว
ค. ไม่เกิดขึ้นทางกายทวาร
ง. ไม่เกิดทางมโนทวาร

๖. เมื่อถูกถามกลับสันติริชปะปฏิเสธ จัดเป็นกรรมประเภทใด ?

- ก. กายกรรม ข. วจีกรรม
ค. มโนกรรม ง. ทั้ง ๓ กรรม

๗. ข้อใด เป็นวงจักรกรรมที่เกิดทางกาย ?

- ก. พุดที่เล่นที่จริง ข. พุดโทรศัพท์
ค. สันติริชปะปฏิเสธ ง. ดุละครทิวี

๘. การสันติริชปะปฏิเสธ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิด จัดเป็นกรรมชนิดใด ?

- ก. กายกรรม เกิดทางวจีทวาร
ข. วจีกรรม เกิดทางกายทวาร
ค. มโนกรรม เกิดทางกายทวาร
ง. กายกรรม เกิดทางกายทวาร

๙. ข้อใด เป็นเพราะวิบากกรรมของมูสาวาทเมื่อชาติปางก่อน ?

- ก. ถูกใส่ร้ายป้ายสี
ข. ถูกโกหกหลอกลวง
ค. ได้ยินแต่คำพุดสะเทือนใจ
ง. มีแต่ความขัดแย้งกับคนอื่น

๑๐. พุดเท็งจอย่างไร ชื่อว่ามีโทษมาก ?

- ก. พุดเรื่องสนุกสนาน ข. พุดให้เขาเข้าใจผิด
ค. พุดเล่านิทานโกหก ง. พุดหลอกลวงเด็กให้กลัว

๑๑. มูสาวาทข้อใด สักว่าเป็นเพียงกรรม แต่ไม่ถึงกับเป็นกรรมบถ ?

- ก. เห็นบอกว่าไม่เห็น ข. ได้ยินบอกว่าไม่ได้ยิน
ค. รู้บอกว่าไม่รู้ ง. พุดเรื่องเหลือเชื่อ

๑๒. ข้อใด ผู้ให้การเป็นพยานในศาลควรเว้น ไม่ควรกระทำ ?

- ก. รู้บอกว่ารู้ ข. ไม่รู้บอกว่าไม่รู้
ค. รู้บอกว่าไม่รู้ ง. เห็นบอกว่าเห็น

๑๓. พุดส่อเสียด หมายถึงข้อใด ?

- ก. พุดแข่งผู้ใหญ่ ข. พุดให้แตกสามัคคี
ค. พุดทะเลกลางปล้อง ง. พุดให้รำคาญ

๑๔. การพุดเอาดีใส่ตัวเอาชั่วใส่ผู้อื่น เรียกว่าอะไร ?

- ก. พุดเท็งจ ข. พุดส่อเสียด
ค. พุดคำหยาบ ง. พุดเพื่อเจ้า

๑๕. ข้อใด ไม่เป็นปิสุณวาจา ?

- ก. พุดให้เพื่อนรักตน
ข. พุดให้เพื่อนเกลียดกัน
ค. พุดทำลายความสามัคคี
ง. พุดให้เพื่อนเลิกคบคนชั่ว

๑๖. ความตั้งใจของคนพุดปิสุณวาจา เพื่อให้เกิดผลอย่างไร ?

- ก. เพื่อหลอกลวง ข. เพื่อล้อเล่น
ค. เพื่อให้แตกแยก ง. เพื่อให้เจ็บใจ

๑๗. การพุดูยเหตุให้แตกความสามัคคีในหมู่คณะ ตรงกับข้อใด ?

- ก. ปิสุณวาทา ข. ผรุสวาทา
ค. มิจฉาทิฏฐิ ง. พยาบาท

๑๘. คำพุดเช่นไร ทำให้คนแตกความสามัคคีกันมากที่สุด ?

- ก. พุดให้ร้ายผู้อื่น ข. พุดไร้สาระ
ค. พุดให้แตกแยก ง. พุดโกหก

๑๙. การพุดูยงให้แตกความสามัคคีข้อใด มีโทษมากที่สุด ?

- ก. ให้น้องไม่นับถือพี่ ข. ให้เด็กไม่เคารพครู
ค. ให้คนไม่เข้าวัด ง. ให้คนขบถต่อชาติ

๒๐. คำว่า “ยุแยงตะแคงรั่ว” หมายถึงคำพุดเช่นไร ?

- ก. คำเท็จ ข. คำส่อเสียด
ค. คำหยาบ ง. คำเพ้อเจ้อ

๒๑. พุดคำหยาบ ตรงกับข้อใด ?

- ก. ปิสุณวาทา ข. ผรุสวาทา
ค. ปิยวาทา ง. มุสาวาทา

๒๒. ผรุสวาทา เกิดจากอกุศลมูลข้อใด ?

- ก. โลภมูล-โทสมูล ข. โทสมูล-โมหมูล
ค. โลภมูล-โมหมูล ง. โมหมูลอย่างเดียว

๒๓. ผรุสวาทา ข้อใด เป็นกรรมบถ ?

- ก. พุดเหน็บให้เจ็บใจ ข. ฟนตกก็แข่ง
ค. ฟนแล้งก็ดำ ง. นินทาชาวบ้าน

๒๔. คำพุดใด เป็นสาเหตุให้พระเจ้าวิทูททระต้องฆ่าพวกเจ้าศากยะ ?

- ก. ปิสุณวาทา ข. มุสาวาทา
ค. สัมผัสปลลาปะ ง. ผรุสวาทา

๒๕. ด่าอย่างไร มีโทษมาก ?

- ก. ด่าต่อหน้า ข. ด่าลับหลัง
ค. ด่าฝาก ง. ด่าเพราะเมตตา

๒๖. ผรุสวาทา ที่บุคคลประกอบในที่เช่นใด มีโทษมาก ?

- ก. ลับหู ข. ลับตา
ค. ต่อหน้า ง. ลับหลัง

๒๗. ข้อใด ไม่จัดเป็นผรุสวาทา ถึงความเป็นกรรมบถ ?

- ก. ด่าลูกเพื่อสั่งสอน ข. ด่าเพื่อนเพราะโมโห
ค. ด่าน้ำชอบเมาสุรา ง. ด่าลูกน้องที่ชู้เกี้ยว

๒๘. ข้อใด ไม่ใช่ลักษณะของผรุสวาทา ?

- ก. ด่า ข. พุดประชด
ค. พุดแตกดัน ง. พุดเสียงดัง

๒๙. เจตนาเป็นเหตุกล่าวถ้อยคำหาประโยชน์มิได้ ตรงกับข้อใด ?

- ก. มุสาวาทา ข. ปิสุณวาทา
ค. ผรุสวาทา ง. สัมผัสปลลาปะ

๓๐. พุดคุยเรื่องละครทีวีในขณะที่ฟังเทศน์ จัดเป็นวจีกรรมใด ?

- ก. มุสาวาทา ข. ปิสุณวาทา
ค. ผรุสวาทา ง. สัมผัสปลลาปะ

๓๑. คนเราสามารถจะทำความดีทางวาจาได้อย่างไร ?

- ก. ไม่คิดทำร้ายผู้อื่น ข. ไม่อยากได้ของผู้อื่น
ค. ไม่พุดให้ร้ายผู้อื่น ง. ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น

๓๒. พุดเรื่องเช่นไร เรียกว่าพุดเพ้อเจ้อ ?

- ก. เรื่องการเรียน ข. เรื่องออกกำลังกาย
ค. เรื่องส่วนตัวคนดัง ง. เรื่องโรคติดต่อร้ายแรง

๓๓. “คนนี้พุดหาสาระมิได้” ผู้กล่าวหมายเอาวจีทุจริตข้อใด ?

- ก. ปิสุณวาทา ข. มุสาวาทา
ค. สัมผัสปลลาปะ ง. ผรุสวาทา

๓๔. คำพุดใด ตรงกับคำว่า “น้ำท่วมทุ่ง ผักบุ้งโหรงเหรง” ?

- ก. มุสาวาทา ข. ปิสุณวาทา
ค. ผรุสวาทา ง. สัมผัสปลลาปะ

เฉลยบทที่ ๓

๑.ก	๒.ข	๓.ข	๔.ค	๕.ก	๖.ก	๗.ค	๘.ข	๙.ข	๑๐.ข	๑๑.ง
๑๒.ค	๑๓.ข	๑๔.ข	๑๕.ง	๑๖.ค	๑๗.ก	๑๘.ค	๑๙.ง	๒๐.ข	๒๑.ข	
๒๒.ข		๒๓.ก	๒๔.ง	๒๕.ก	๒๖.ค	๒๗.ก	๒๘.ง	๒๙.ง	๓๐.ง	
๓๑.ค	๓๒.ค		๓๓.ค	๓๔.ง						

บทที่ ๔ มโนกรรม ๓

๑. อภิชมา

เจตนาเป็นเหตุละโมภ ในเมื่อเห็นสิ่งของ ๆ ผู้อื่นแล้ว พง์เล็ง โดยน้อมเข้ามาหาตนว่า ทำอย่างไรหนอ ของนี้จะพึงเป็นของเรา ชื่อว่า อภิชมา ที่ถึงความเป็นกรรมบถ แต่ถ้าเห็นสมบัติของคนอื่นแล้ว ไม่คิดเอามาเป็นของตน เพียงแต่ยินดีว่า ผู้ใช้สอยสมบัติเช่นนี้มีบุญหนอ เราควรได้ใช้สอยสักชั่วคราว หรือว่า เราควรได้รับของเช่นเดียวกันนี้ อย่างนี้ เป็นเพียงกรรมเท่านั้น ไม่ถึงกรรมบถ สมกับคำของพระอรธกถาจารย์ว่า แม้ความโลภจะเกิดขึ้นในสมบัติของผู้อื่น ก็ยังไม่จัดเป็นกรรมบถ ตลอดเวลาที่ยังไม่น้อมเข้ามาเป็นของตนว่า โฉนหนอ ของนี้พึงเป็นของเรา

อภิชมา จะสำเร็จเป็นกรรมบถได้ ต้องประกอบด้วยองค์ ๒ คือ

๑. สิ่งของ ของบุคคลอื่น

๒. การน้อมมาเพื่อเป็นของตน

อภิชมานั้นมีโทษมาก เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. สิ่งของที่พง์เล็งมีค่ามาก

๒. เจ้าของมีคุณมาก

๓. ผู้พง์เล็งมีกิเลสแรงกล้า

อารมณ์ภายนอกเป็นเหตุเกิดอภิชมาได้

มีเศรษฐีใหม่คนหนึ่ง ได้รับมรดกหลังจากบิดามารดาถึงแก่กรรม ผู้รักษาเรือนคลังของเศรษฐีนั้น ได้เปิดห้องสำหรับเก็บทรัพย์แจ้งจำนวนให้ทราบว่า ทรัพย์ของบรรพบุรุษมีปูเป็นต้น มีจำนวนเท่านี้ของบิดาท่านมีจำนวนเท่านี้ เศรษฐีใหม่ดูทรัพย์เหล่านั้นแล้ว ถามว่า ทำไมบรรพบุรุษของเรา จึงไม่เอาทรัพย์เหล่านี้ไปด้วย ผู้รักษาเรือนคลังตอบว่า เจ้านายไม่มีใครถือเอาทรัพย์ไปปรโลกได้หรอก สัตว์ทั้งหลายพาเอาไปได้แต่บุญกับบาปที่ตนทำไว้เท่านั้น

เศรษฐีใหม่คิดว่า บรรพบุรุษของเรา สะสมทรัพย์สินเงินทองเอาไว้มากมายมหาศาล ที่สุดก็เอาไว้ให้คนอื่น เพราะความโง่แท้ ๆ ส่วนเราจะเอาทรัพย์สินเงินทองเหล่านั้นไปให้หมด จึงสั่งให้สร้างคฤหาสน์หรรษาแพง สร้างประรำสำหรับรับประทานอาหาร เพื่อประกาศความร่ำรวย ให้ชาวเมืองได้เห็น การรับประทานอาหารแต่ละมื้อใช้จ่ายมากมีทั้งอาหาร สาวงามคอยปรนนิบัติซบถ้อม โดยเฉพาะวันเพ็ญ

ได้จ่ายทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นค่าอาหาร จ้างคนไปประกาศให้ชาวเมืองมาดูการรับประทานอาหารของตน ประชาชนได้พากันมาดูเป็นจำนวนมาก

ในนั้นมีคนยากจน ๒ คน เป็นเพื่อนกัน คนหนึ่งอยู่ในเมือง คนหนึ่งอยู่บ้านนอก มีอาชีพหาฟืนขาย พอเศรษฐกิจเปิดภาชนะบรรจุอาหาร กลิ่นของอาหารหอมฟุ้งตลบไปทั่ว จนชาวบ้านนอกคนนั้นเกิดความอยากรับประทาน อดใจไว้ไม่อยู่ เพราะตั้งแต่เกิดมา อยากรับประทานเลย แม้แต่กลิ่นอย่างนี้ก็ไม่เคยได้รับ จึงบอกแก่เพื่อนว่า เพื่อนเอ๋ย เราอยากกินอาหารนั้นเหลือเกิน เพื่อนจึงตอบว่าอย่าปรารถนาเลยเพื่อน เราทำงานไปตลอดชีวิต ก็ไม่มีโอกาสได้ลิ้มรสอาหารอย่างนี้ เขาขอร้องว่า เพื่อนเอ๋ย ถ้าไม่ได้กินอาหารนี้ ต้องตายแน่ เมื่อไม่สามารถห้ามได้ จึงตะโกนด้วยเสียงอันดังว่า นายครับ ผมไหว้ท่าน ขอบำรุงในภาคให้เพื่อนผมกินสักคำเถิด เศรษฐีตอบว่า ไม่ได้ จึงหันมาถามเพื่อนว่า ท่านได้ยิน เศรษฐีพูดไหม เขาตอบว่า ได้ยินแล้ว แต่ยืนยันว่า ถ้าไม่ได้รับประทานอาหารนี้ ต้องตายแน่ ท่านขอรับ เพื่อนของผมบอกว่า ถ้าเขาไม่ได้อาหาร ชีวิตของเขาต้องตายแน่นอน เขาจึงบอกเศรษฐีอีกว่าโปรดให้ชีวิตแก่เขาเถิด ได้รับคำตอบว่า อาหารนี้ราคาแพงมาก ถ้าคนอื่นมาอ้างเหมือนเพื่อนของแกฉันจะเอาที่ไหนมาให้ ถ้าเพื่อนของแกอยากกินอาหารจานนี้จริง ๆ ต้องทำงานในบ้านฉัน ๓ ปี ในที่สุดชาวบ้านนอกคนนั้น ก็ยอมทิ้งครอบครัวมาทำงานในบ้านเศรษฐี ๓ ปี เพื่อแลกข้าวจานเดียว

เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า อภิชมา ความเพ่งเล็งอยากได้อย่างรุนแรงนั้นเกิดขึ้นจากสิ่งล่อใจภายนอกก็ได้ ชาวบ้านนอกคนนั้น มีชีวิตอยู่ในโลกด้วยความอดอยากยากจนมานานแล้ว เมื่อไม่ได้เห็นความหรูหรา ไม่ได้กินอาหารดี ๆ ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่เมื่อได้มาเห็นความหรูหรา และได้กินอาหารดี ๆ ของเศรษฐี จึงเกิดความอยากได้อย่างรุนแรง ถึงกับเอาชีวิตเข้าแลก สมกับคำที่นักปราชญ์สอนเอาไว้ว่า ระหว่างอารมณ์กับยาพิษ อารมณ์มีพิษร้ายแรงกว่ายาพิษ เพราะยาพิษต้องกินเข้าไปมันถึงจะฆ่าชีวิตได้ แต่อารมณ์แค่คิดถึงก็ทำให้คนเราถึงตายได้ ดังนั้น คนเราจะทำอะไรก็ตาม ควรคิดถึงจิตใจของคนอื่นบ้าง อย่าเอาทรัพย์สินสมบัติ หรือสังขารร่างกายของเราไปอวดสาธยายจนคนอื่นเกิดความอยากได้อย่างรุนแรงเป็นเหตุนำภัยอันตรายมาสู่ตัวเองได้

๒. พยาบาท

เจตนาเป็นเหตุปองร้าย คือ ความคิดกระทำให้ผู้อื่นประสบความพินาศ ชื่อว่า พยาบาท

ความคิดปองร้าย ของผู้มุ่งจะทำร้ายชีวิตของสัตว์อื่น ตั้งแต่หมดและยุ่งไปจนถึงมนุษย์ว่า ขอให้สัตว์เหล่านี้จงพินาศ จงวิบัติ ทำอย่างไรหนอ สัตว์เหล่านี้ พึงพินาศ พึงวิบัติ ไม่พึงเจริญรุ่งเรือง ไม่พึงมีชีวิตอยู่ได้นาน ดังนี้ จัดเป็นกรรมบถ ส่วนความโกรธที่ไม่คิดร้ายผู้อื่น เป็นเพียงกรรมเท่านั้น สมกับคำพระอรหันตศาสดาจารย์ว่า แม้ความโกรธที่มีสัตว์อื่นเป็นเหตุเกิดขึ้น ก็ไม่ล่วงกรรมบถ トラบไตที่ยังไม่คิดร้ายเขาว่า ทำอย่างไรหนอ ผู้นี้จะพึงพินาศตายไป

พยาบาท จะสำเร็จเป็นกรรมบถได้ ต้องประกอบด้วยองค์ ๒ คือ

๑. มีสัตว์อื่น

๒. คิดจะให้สัตว์นั้นถึงความพินาศ

พยาบาท มีโทษมาก เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. ผู้ที่ถูกปองร้ายมีคุณมาก
๒. ผู้ปองร้ายมีกิเลสรุนแรง

ความพยาบาทเกิดเพราะความคิด ๑๐ ประการ

ความพยาบาทย่อมเกิดเพราะความคิด ๑๐ ประการ คือ เพราะคิดว่า

๑. เขาได้ประพடுத்தสิ่งที่เป็นความพินาศแก่เรา
๒. เขากำลังประพடுத்தสิ่งที่เป็นความพินาศแก่เรา
๓. เขาจะประพடுத்தสิ่งที่เป็นความพินาศแก่เรา
๔. เขาได้ประพடுத்தสิ่งที่เป็นความพินาศแก่คนที่รักที่พอใจของเรา
๕. เขากำลังประพடுத்தสิ่งที่เป็นความพินาศแก่คนที่รักที่พอใจของเรา
๖. เขาจะประพடுத்தสิ่งที่เป็นความพินาศแก่คนที่รักที่พอใจของเรา
๗. เขาได้บำเพ็ญประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา
๘. เขากำลังบำเพ็ญประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา
๙. เขาจะบำเพ็ญประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา
๑๐. บุคคลบางคนย่อมโกรธโดยไม่มีเหตุผล

ความพยาบาทนั้น นอกจากจะทำลายประโยชน์สุขของผู้อื่นแล้ว ยังทำลายตนเองอีกด้วย ดังเรื่องทีพระอรรคกาจารย์เล่าไว้ในอรรถกถาธรรมบทว่า

มีเศรษฐีคนหนึ่ง เก็บเอาเด็กทารกที่มารดาทิ้งไว้ที่กองขยะ นำมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เพราะเชื่อโหราศาสตร์ว่า เด็กที่เกิดมาในช่วงระยะวันเดือนนั้น จะมีวาสนาดี ได้เป็นเศรษฐี พอดีภรรยาของเขา ก็จะคลอดในช่วงเวลานั้นด้วย คิดว่า ถ้าภรรยาคลอดทารกออกมาเป็นหญิง ก็จะให้แต่งงานกับเด็กคนนั้น ถ้าคลอดออกมาเป็นชายก็จะฆ่าเด็กนั้นทิ้งเสีย เมื่อภรรยาคลอดทารกออกมาเป็นชาย จึงคิดจะฆ่าเด็กนั้น ตามความพยาบาทข้อที่ ๖ ว่า เขาจะประพடுத்தสิ่งที่เป็นความพินาศแก่คนที่รัก ที่พอใจของเรา

เศรษฐีพยายามฆ่าเด็กนั้น ตั้งแต่เป็นทารกแบเบาะ จนถึงโตเป็นหนุ่มถึง ๕ ครั้ง

ครั้งที่ ๑ เอาไปวางไว้ที่ประตูคอกโค ซึ่งมีโคหลายร้อยตัวที่จะเดินแออัดแยงกันออกจากคอกแล้วเหยียบเด็ก แต่ปรากฏว่า โคตัวจำฝูงไปยืนกันเด็กเอาไว้ จนโคออกจากคอกหมด ทำให้เด็กรอดตายในครั้งนั้น

ครั้งที่ ๒ เอาไปวางไว้ที่ทางเกวียน เวลากลางคืน เพื่อให้หมู่เกวียนที่นำสินค้าไปขายหลายร้อยหลายพันเล่มทับเด็กตาย แต่โคลากเกวียนเล่มหน้าสุด เดินไปถึงที่นั่นได้สลัดแอกทิ้ง ไม่ยอมลากเกวียนต่อไป เจ้าของเกวียนลงไปจัดการกับโค ได้พบเด็กเข้าจึงนำไปคืนให้เศรษฐี

ครั้งที่ ๓ เอาเด็กไปทิ้งในป่าช้าผีดิบ เพื่อให้สัตว์ร้ายและอมนุษย์ที่มาหากินในเวลากลางคืนทำร้ายเด็ก แต่ก็ไม่มีสัตว์ร้ายอะไรทำร้ายเด็กได้ จนมีคนมาพบแล้วนำไปคืนเศรษฐี

ครั้งที่ ๔ นำเอาเด็กไปโยนเหว แต่ปรากฏว่าเด็กตกไปค้างอยู่บนยอดพุ่มไม้ ซึ่งมีเถาวัลย์สอดประสานกันอย่างหนาแน่น จึงไม่เป็นอันตราย จนมีคนไปพบแล้วนำไปคืนเศรษฐี

เศรษฐีพยายามฆ่าเด็กถึง ๔ ครั้ง แต่เด็กไม่ตาย ยังมีชีวิตอยู่ต่อมาจนเป็นหนุ่ม เศรษฐีมองดูเด็กนั้นครั้งใด หน้าของเด็กนั้นก็เหมือนกับหนามแทงตาแทงใจ ดังพระพุทธรูปพจน์ว่า **อปปิเยหิ สมปิโยโคทุกโข** การได้ประสบกับบุคคลไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์ สุดท้ายเศรษฐี จึงวางแผนฆ่าเด็กด้วยการส่งเด็กไปยังบ้านนายช่างหม้อเพื่อนตนเอง เขียนหนังสือให้เด็กถือไป มีข้อความว่า ให้ฆ่าเด็กคนนี้แล้วเผาทิ้งเสีย เพราะเด็กไม่รู้หนังสือ จึงรับคำของบิดา เดินทางออกจากบ้านมุ่งหน้าไปยังบ้านของนายช่างหม้อ บังเอิญไปพบกับบุตรชายแท้ ๆ ของเศรษฐี กำลังเล่นอยู่กับเพื่อน ๆ และพ่ายแพ้ม้าตลอด จึงรีบเร่งให้พี่ชายเล่นแทน และขออาสาเอาจดหมายของพ่อไปให้นายช่างหม้อแทน จึงถูกนายช่างหม้อฆ่าตาย นายช่างเผาทำลายหลักฐาน ตามคำสั่งของเศรษฐีแล้ว ส่งข่าวไปให้ทราบว่าเป็นงานที่สั่งให้ทำ ได้จัดการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครั้นตกเย็น เด็กหนุ่มกลับมาบ้าน พ่อเศรษฐีเห็นหน้าเขาเท่านั้น ก็รู้ทันทีว่าเกิดอะไรขึ้น เสียใจอย่างหนักถึงกลับาเจียนออกมาเป็นเลือด และถึงแก่ความตายในที่สุด สมกับที่พระพุทธรูปองค์ตรัสไว้ว่า ผู้ประทุษร้ายต่อบุคคลผู้ไม่คิดประทุษร้าย ผู้ประทุษร้ายต่อบุคคลผู้ไม่มีความผิด ย่อมประสบความทุกข์ ๑๐ ประการ คือ

๑. ต้องเจ็บปวด	อย่างหนัก	ยากรักษา
๒. ทรัพย์สินโยคา	เสื่อมถอย	ค่อยหดหาย
๓. อวัยวะ	แตกหัก	จากร่างกาย
๔. โรคภัย	เกาะเกี่ยว	สุดเยียวยา
๕. เกิดโรค	ทางจิต	คิดฟุ้งซ่าน
๖. มีการ	อื้อฉาว	ถูกกล่าวหา
๗. อุปสรรค	มากมี	เข้าปีศา
๘. ญาติกา	ที่รัก	ต้องจากไป
๙. ทรัพย์สิน	ย่อยยับ	อย่างฉับพลัน
ข้อ ๑๐ นั้น	บ้านเรือน	ถูกไฟไหม้

ใน ๑๐ ข้อ ไม่ข้อใดข้อหนึ่ง เป็นต้องได้ ประสบ พบแน่นอน

ความพยายามป้องกันภัย เป็นเหตุนำทุกข์ภัยอันตรายมาสู่ตนและคนอื่น ดังกล่าวมา ฉะนั้น จึงควรมีเมตตากรุณา รักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันดีกว่า เพื่อให้โลกของเราอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และพึงอาศัยกันได้ต่อไป

๓. มิจฉาทิฎฐิ

เจตนาเป็นเหตุให้เห็นผิด เพราะไม่มีการถือเอาตามความเป็นจริง คัดค้านข้อประพฤติปฏิบัติของสัตบุรุษทั้งหมด โดยนัยเป็นต้นว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ชื่อว่า **มิจฉาทิฎฐิ**

นิยามมิจฉาทิฎฐิ ๓ อย่าง

๑. **นัตถิกทิฎฐิ** ความเห็นว่าผลกรรมไม่มี เช่นเห็นว่า ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มีโลกหน้าไม่มี บิดามารดาไม่มีบุญคุณต่อบุตรธิดา เป็นต้น

๒. อเหตุกทฤษฎี ความเห็นว่าไม่มีเหตุ คือ เหตุแห่งความเศร้าหมอง ความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลายไม่มี สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองเอง บริสุทธิ์เอง ทุกข์เอง สุขเอง ไม่มีอำนาจ ไม่มีกำลัง ไม่มีใครเพียรอะไร ที่จะสามารถทำให้สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองและบริสุทธิ์ได้ ดังนั้น อเหตุกทฤษฎี ก็คือ ความเห็นว่ากรรมไม่มีนั่นเอง

๓. อภิริยทฤษฎี ความเห็นว่าไม่เป็นอันทำ หมายความว่า เมื่อคนทำบาป มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ก็ไม่จัดว่าเป็นการทำบาป เมื่อคนให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น ก็ไม่จัดว่า เป็นการทำบุญ ดังนั้น อภิริยทฤษฎี ก็คือความเห็นว่ากรรมและผลของกรรมไม่มี นั่นเอง

มิจฉาทฤษฎี ๓ อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ล้วนปฏิเสธกรรมและผลของกรรมอย่างสิ้นเชิง จัดเป็นกรรมบถ ส่วนมิจฉาทฤษฎีนอกจากนี้ มีสัทธิกทฤษฎี ๒๐ หรือทฤษฎี ๖๒ เป็นต้น เป็นเพียงกรรมเท่านั้น

มิจฉาทฤษฎี จะสำเร็จเป็นกรรมบถได้ ต้องประกอบด้วยองค์ ๒ คือ

๑. เรื่องไม่จริง

๒. เรื่องไม่จริงนั้น ไม่เป็นไปตามที่มิจฉาทฤษฎียึดถือ

มิจฉาทฤษฎีนั้น มีโทษมาก เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. เพราะมีอาเสวนะ (ความเสพคุ้น) มาก

๒. เพราะเป็นนियตมิจฉาทฤษฎี

โทษของมิจฉาทฤษฎี

โทษของมิจฉาทฤษฎี แม้จะไม่ถึงเป็นนิตตะ คือ ดิฉจนไม่สามารถจะแก้ไขได้ทั้ง ๓ ประการดังกล่าวมา ก็ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มิโทษมาก ทำให้ผู้ประพฤติถึงความพินาศได้ เหมือนชาวกาลิงครัฐ เป็นอุทาหรณ์

เล่ากันมาว่า ครั้งดึกดำบรรพ์ พระเจ้าทัณฑกครองราชย์ในกุ่มภวดีบุรี แคว้นกาลิงคะ ครั้งนั้นพระองค์ทรงถอดตำแหน่งหญิงนครโสภณีนคนหนึ่ง นางได้วิ่งเต้นทุกวิถีทางเพื่อได้ตำแหน่งกลับมา วันหนึ่งไปพักผ่อนหย่อนใจในราชอุทยาน พบดาบสรูปหนึ่งนั่งเข้ามานอนอยู่ เธอคิดว่านั้นเป็นภาพกาฬกณี จึงให้คนใช้น้ำมาล้างตา เสร็จแล้วถ่มน้ำลายรดดาบส หลังจากนั้นสองสามวันเธอได้รับตำแหน่งกลับคืนดังเดิม

ต่อจากนั้นไม่นาน บุโรหิตคนหนึ่งถูกถอดจากตำแหน่งอีก เขาไปถามหญิงนั้นว่า ทำอย่างไรจึงได้ตำแหน่งกลับคืน เธอตอบว่า เพราะไปถ่มน้ำลายรดดาบส บุโรหิตไปทำตามนั้น หลังจากนั้นสองสามวันเขาได้รับพระราชทานตำแหน่งดังเดิมเช่นกัน

ต่อจากนั้นไม่นาน เกิดจลาจลที่หัวเมืองชายแดน พระราชาทรงเชื่อบุโรหิตนั้นจึงให้ประชาชนไปถ่มน้ำลายรดดาบส ไม่นานก็สามารถปราบปรามหัวเมืองให้สงบลงได้ ต่างร่ำเรงยินดีว่าถ่มน้ำลายรดดาบสแล้วโชคดี

หญิงนครโสภณี บุโรหิต และชาวกาลิงครัฐ ได้รับความสำเร็จโดยบังเอิญ หลังจากที่ได้ถ่มน้ำลายรดดาบส จึงเกิดความเห็นผิดว่า ทำชั่วได้ดี ต่างก็พากันเห็นดีเห็นงามกับการทำความชั่ว เทวดา

โกรธขานเมืองนั้นมาก จึงดลบันดาลให้ฝนเพลิงและฝนทราย ตกลงมาในแคว้นนั้น ทำให้คนเหล่านั้นถึงแก่ความตายทั้งหมด

จากเรื่องดังกล่าวนี้ ให้ข้อคิดทางคติธรรมว่า ความบังเอิญบางอย่างทางดีก็ตาม ทางร้ายก็ตาม ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากเหตุการณ์บางอย่าง เป็นสาเหตุอันสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้คนเกิดมิจฉาภิภูฏิได้ ผู้เป็นวิญญูชนควรมีวิจารณ์ญาณในเรื่องอย่างนี้ให้มาก เพื่อสร้างสัมมาภิภูฏิให้เกิดขึ้น และไม่ต้องตกเป็นเหยื่อของทรชน

มโนกรรมเป็นไปทางทวาร ๓

อภิขมา พยาบาท และมิจฉาภิภูฏิ ทั้ง ๓ นี้ จัดเป็นมโนกรรม เพราะเป็นไปทางมโนทวาร โดยมาก แม้ไม่มีการเคลื่อนไหวทางกาย ทางวาจา เพียงแต่คิดในใจ ก็สำเร็จเป็นกรรมบถได้ บางครั้งอกุศลธรรมทั้ง ๓ นี้ ย่อมเกิดขึ้นทางกายทวารและวจีทวาร เช่น บางคนมีใจละโมบอยากได้ของคนอื่น จึงยื่นมือไปหยิบของนั้น มีใจโกรธแค้นหยาบมิดหยาบไม่เพื่อทำร้ายเขา หรือมีความเห็นผิดไปหัวกระปือ ๕ ขา เพื่อขอเลข เป็นต้น กรรมนั้นของเขา จัดเป็นมโนกรรม ส่วนทวาร จัดเป็นกายทวาร ถ้ามัวทำไม่ จึงไม่จัดเป็นกายกรรม แก้วว่า เพราะตรงนี้ ท่านมุ่งถึงอภิขมา พยาบาท และมิจฉาภิภูฏิเป็นใหญ่ ไม่ได้มุ่งเจตนาเป็นใหญ่ ถ้ามุ่งเจตนาที่เป็นเหตุให้กระทำทางกายก็จัดเป็นกายกรรมได้

บางคนมีใจละโมบ พุดออกมาว่า ทำอย่างไรหนอ ของนั้นสิ่งจะพึงเป็นของเรา มีใจโกรธแค้น พุดแข่งว่า ทำอย่างไรหนอ คนนี้ จะพึงตายเสียที มีความเห็นผิด พุดว่า ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี เช่นนี้ กรรมของเขา จัดเป็นมโนกรรม ส่วนทวาร จัดเป็นวจีทวาร

บางคนไม่มีการกระทำทางกาย หรือพุดทางวาจา คิดละโมบอยากได้ คิดพยาบาทปองร้าย และเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมอย่างเดียว กรรมของเขา จัดเป็นมโนกรรม แม้ทวารก็เป็นมโนทวาร มโนกรรมที่เป็นอกุศล ย่อมเกิดได้ทางทวารทั้ง ๓ ดังพรรณนามาฉะนี้ ๆ

อธิบายเป็นปุคลาธิษฐาน เรื่องมโนกรรม ดังนี้ มีใจรอยู่ ๓ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ หัวหน้าชื่อนายอภิขมา

กลุ่มที่ ๒ ชื่อนายพยาบาท

กลุ่มที่ ๓ ชื่อนายมิจฉาภิภูฏิ

ส่วนลูกน้องของทั้ง ๓ กลุ่ม มี ๒ คือ นายกาย กับ นายวาจา บางครั้งเวลาทำงาน เช่น ฆ่าคนหรือปล้นจี เป็นต้น หัวหน้าเป็นผู้คิดอุบาย นายกาย นายวาจา ซึ่งเป็นลูกน้องเป็นผู้ลงมือทำงาน จึงต้องได้รับโทษหนัก แต่บางครั้งหัวหน้าลงมือเอง ลูกน้องคอยสนับสนุน เช่น คอยดูต้นทาง เป็นต้น หัวหน้าจึงมีโทษหนักกว่า

โทษของอกุศลกรรมบถ ๑๐

บุคคลผู้ประกอบ คือ ประพฤติ หรือ กระทำอกุศลกรรมบถ ๑๐ อย่างนี้ ย่อมตกนรก เหมือนกับถูกจับเอาไปวางไว้ ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ในปฐมนिरยสัคคสูตร ปัญจมปัญญาสกั ทสกนิบาต อังคุดตริณีกายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
ตกนรกเหมือนถูกจับเอาไปวางไว้ ธรรม ๑๐ ประการอะไรบ้าง คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ มีมือเปื้อนเลือด คิดแต่ประหารประหาร ไม่มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั้ง
ปวง

๒. มักเป็นผู้ถือเอา สิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ไม่ว่าของนั้นจะอยู่ในบ้านของเขา หรือที่ไหน
ๆ ก็ตาม เป็นผู้ถือเอาสิ่งนั้นด้วยจิตคิดขโมย

๓. เป็นผู้มักประพาศพิณในกาม จะเป็นพิณเพราะการนอกใจคู่ครองของตน พิศเพราะล่วง
ละเมิดคู่ครองของผู้อื่น หรือพิณเพราะล่วงละเมิดต่อบุคคลที่ตนไม่มีสิทธิ์ที่จะทำเช่นนั้นก็ตาม

๔. เป็นผู้มักกล่าวเท็จ คือ ตนไม่รู้บอกว่ารู้ ไม่เห็นบอกว่าเห็น หรือรู้บอกว่าไม่รู้ เห็นบอกว่า
ไม่เห็น เป็นผู้กล่าวเท็จทั้ง ๆ ที่รู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งบุคคลอื่น หรือเพราะเห็นแก่อำภิส
สินจ้าง

๕. เป็นผู้พูดทำลายความสามัคคี ฟังจากฝ่ายนี้ไปบอกฝ่ายโน้น หรือฟังจากฝ่ายโน้นมาบอก
ฝ่ายนี้ เพื่อให้เขาแตกสามัคคีกัน หรือเพื่อจะทำตนให้เป็นที่รักของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ชอบสร้าง ความ
แตกแยก หรือส่งเสริมให้คนแตกแยก ชอบตั้งพรรคตั้งพวก พูดแต่ถ้อยคำที่จะทำให้แบ่งพรรคแบ่งพวก

๖. เป็นผู้พูดวาจาที่แผ่ไปเผาผลาญหัวใจของผู้ฟัง เป็นคำพูดบาดหู หยาบคาย เผ็ดร้อน
กระทบกระเทียบบเปรี้ยวเปรย ทำให้ผู้ฟังเกิดความโกรธและฟุ้งซ่าน

๗. เป็นผู้พูดทำลายความสุข และประโยชน์ที่สัตบุรุษพึงได้รับ คือ พูดคำที่กำจัดทางแห่ง
ประโยชน์และความสุขนั้น ไม่รู้กาลเทศะ พูดปราศจากอรรถ ธรรม หรือวินัย อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็น
เครื่องแสดงเหตุผลเพื่อให้เข้าใจประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า

๘. เป็นผู้มักไปด้วยความละโมภ จ้องหาทางเอาของคนอื่นมาเป็นของตน

๙. เป็นผู้มึนใจพยายาม มีความคิดประทุษร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า ถูกจองจำ จงหาย
สาบสูญ จงพินาศ จงอย่าอยู่ในโลกนี้

๑๐. เป็นผู้มีความเห็นผิด มีทัศนะที่วิปริต ว่าการให้ทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การเช่น
สรวงไม่มีผล ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มีโลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ
โอปปาตีกสัตว์ไม่มี สมณะพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ รู้แจ้งเองแล้ว แสดงโลกนี้ และโลกหน้าได้แจ่ม
แจ้ง ไม่มี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการเหล่านี้ ย่อมตกนรก เหมือนถูก
จับเอาไปวางไว้

พฤติกรรมที่เป็นบาป ๔ อย่าง

ผู้ที่ทำกายกรรมอันเป็นอกุศล ๓ อย่าง พูดวจีกรรม อันเป็นอกุศล ๔ อย่าง คิดมโนกรรมอัน
เป็นอกุศล ๓ อย่าง ดังกล่าวมาเท่านั้น จึงเป็นบาปทำให้ไปตกนรกก็หาไม่ แม้ผู้ชักชวน ผู้ยินดี ผู้ยก
ย่องสรรเสริญ อกุศลกรรม หรือบุคคลผู้ประพาศอกุศลกรรมเหล่านั้น ก็ล้วนทำให้ไปตกนรกได้เหมือนกัน

ดังนั้น ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงสรุปพฤติกรรมที่เป็นบาป สามารถนำไปสู่ทุกข์ได้ ๔ อย่าง คือ ๑. การทำ การพูด การคิด สิ่งที่เป็นอกุศลด้วยตนเอง

๒. การชักชวนผู้อื่นให้ทำ ให้พูด ให้คิดสิ่งที่เป็นอกุศลเหล่านั้น

๓. การยินดีกับบุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิดสิ่งที่เป็นอกุศลเหล่านั้น

๔. การพูดยกย่องสรรเสริญ บุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิด สิ่งที่เป็นอกุศลเหล่านั้น

สมจริงดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในกรรมปถวรรค อังคุตตรนิกาย ซึ่งขอยกมากล่าวแต่ใจความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ย่อมตกนรก เหมือนถูกเขาจับเอาไปวางไว้ ธรรม ๔ ประการคือ ๑. เป็นผู้ทำเอง พูดเอง คิดเอง ๒. เป็นผู้ชักชวนผู้อื่นให้ทำ ให้พูด ให้คิด ๓. เป็นผู้ยินดีกับบุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิด ๔. เป็นผู้พูดสรรเสริญ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท ปิสุณวาจา ฝรุสวาจา สัมผัสปลาปะ อภิขมา พยาบาท และมิฉฉาปฏิฏฐิ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมตกนรก เหมือนถูกเขาจับเอาไปวางไว้

คนช่วยยิ่งกว่าคนชั่ว

อนึ่ง บุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิด ภายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม อันเป็นอกุศลทั้ง ๑๐ นี้ ถึงแม้ว่า จะทำให้ตกนรกก็จริง ถึงอย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสว่า เป็นคนชั่วธรรมดาเท่านั้น แต่บางคนนอกจาก ทำ พูด และคิดอกุศลด้วยตนเองแล้ว ยังชักชวน หรือบีบบังคับผู้อื่นให้ทำ ให้พูด ให้คิดอกุศลเหล่านั้นด้วย บุคคลเช่นนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นคนช่วยยิ่งกว่าคนชั่ว ตามพระพุทธพจน์ในทสกรรมสูตรว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ โลกอยากได้ของผู้อื่น คิดร้ายทำลายผู้อื่น เป็นมิฉฉาปฏิฏฐิ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้เราเรียกว่า คนชั่ว

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แต่บุคคลบางคนในโลกนี้ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ โลกอยากได้ของผู้อื่น คิดร้ายทำลายผู้อื่น เป็นมิฉฉาปฏิฏฐิด้วยตนเองแล้ว ยังชักชวนบุคคลอื่นให้ทำ ให้พูด ให้คิดอย่างนั้นด้วย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้เราเรียกว่า คนช่วยยิ่งกว่าคนชั่ว

ปัญหาและเฉลยบทที่ ๔

๑. ข้อใด จัดเป็นมโนกรรมล้วน ?

- ก. อภิขมา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ
 ข. อภิขมา มิจฉาทิฏฐิ สัมผัสปลลาปะ
 ค. พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ
 ง. ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม

๒. ความรู้สึกเช่นไร เป็นอาการแห่งอภิขมา ?

- ก. ยั๊กยกอกของเขา ข. ทะเยอทะยาน
 ค. อยากได้โดยทุจริต ง. กระวนกระวาย

๓. อภิขมาที่สำเร็จเป็นกรรมบถ มีลักษณะเช่นไร ?

- ก. อยากได้เป็นของตน ข. อยากได้ชั่วคราว
 ค. อยากได้อย่างเขา ง. อยากได้อย่างนั้น

๔. ที่เรียกว่าอภิขมานั้น คือข้อใด ?

- ก. เจตนาเป็นเหตุละโมภ ข. เจตนาเป็นเหตุคิดร้าย
 ค. เจตนาเป็นเหตุขมง่าย ง. เจตนาเป็นเหตุปองร้าย

๕. กรรมบถใด เกิดขึ้นเพราะความโลภอย่างเดียว

- ก. อนภิขมา ข. พยาบาท
 ค. อภิขมา ง. มิจฉาทิฏฐิ

๖. ข้อใด เป็นอารมณ์คือเหตุจูงใจให้เกิดอภิขมา ?

- ก. มนุษย์ ข. สัตว์
 ค. สมบัติคนอื่น ง. ถูกทุกข้อ

๗. โลภอยากได้ของเขา เป็นกรรมชนิดใด ?

- ก. กายกรรม ข. วจีกรรม
 ค. มโนกรรม ง. ถูกทุกข้อ

๘. เฟงเล็งอยากได้ของผู้อื่นด้วยอำนาจโลภะ ตรงกับข้อใด ?

- ก. อนภิขมา ข. อภิขมา
 ค. มิจฉาทิฏฐิ ง. พยาบาท

๙. ข้อใด เป็นทั้งอกุศลกรรมบถและอกุศลมูล ?

- ก. อภิขมา ข. ปาณาติบาต
 ค. ผรุสวาจา ง. มิจฉาทิฏฐิ

๑๐. ความโลภอยากได้ของบุคคลเกิดขึ้นในขณะที่จัดเป็นอภิขมา ?

- ก. กำลังเห็น ข. เห็นแล้ว
 ค. ยังไม่เห็น ง. ทุกขณะ

๑๑. สิ่งที่จิตเข้าไปยึดติดแล้วเป็นเหตุให้เกิดอภิขมา ตรงกับข้อใด ?

- ก. ลาภ ยศ ข. เสื่อมลาภ
 ค. เสื่อมยศ ง. ถูกนิทา

๑๒. อภิขมา เป็นมูลเหตุให้บุคคลประพฤติผิดเรื่องใด ?

- ก. ฆ่าสัตว์ ข. ลักทรัพย์
 ค. เห็นผิด ง. ปองร้าย

๑๓. ปกติของจิตเป็นธรรมชาติใสสะอาด แต่กลายเป็นความโลภเพราะมีอะไรเข้าไปอิงอาศัย ?

- ก. โลภะ ข. โทสะ
 ค. โมหะ ง. ถูกทุกข้อ

๑๔. ข้อใด จัดเป็นมโนกรรมฝ่ายอกุศล ?

- ก. อยากได้ของเขา ข. ประทุษร้ายเขา
 ค. หลอกหลวงเขา ง. ผิดลูกเมียเขา

๑๕. อกุศลกรรมบถใด เกิดขึ้นด้วยอำนาจของความโกรธ ?

- ก. มุสาวาท ข. อภิขมา
 ค. พยาบาท ง. มิจฉาทิฏฐิ

๑๖. “ฝากไว้ก่อนเถอะ เตียวค่อยเห็นดีกัน” พุดด้วยอารมณ์เช่นไร ?

- ก. แค้นใจ ข. เสียใจ
 ค. น้อยใจ ง. เศร้าใจ

๑๗. บุคคลมีจิตประกอบด้วยโทสะ ย่อมมีพฤติกรรมเช่นไร ?

- ก. ฟุ้งซ่าน ข. มั่นใจร้อน
 ค. ยิ้มแย้ม ง. หลง ๆ ลืม ๆ ๔๔

๑๘. โทสะเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนในชาติหน้า ตรงกับข้อใด ?

- ก. ตนเองเดือดร้อน ข. โลกเร่าร้อน
ค. ชาติสันติภาพ ง. เกิดในอบาย

๑๙. การทำร้ายผู้บริสุทธิ์ ย่อมได้รับผลกระทบอย่างไร ?

- ก. เจ็บป่วยอย่างหนัก ข. ของรักสูญหาย
ค. ความร้ายเข้าปีศา ง. ถูกทุกข้อ

๒๐. คำว่า “ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ” เป็นอาการแห่งอะไร ?

- ก. อภิขมา ข. มิจฉาทิฎฐิ
ค. พยาบาท ง. ผรุสวาจา

๒๑. คิดปองร้ายในข้อใด ไม่จัดเป็นพยาบาท ?

- ก. คน ข. สัตว์
ค. สิ่งของ ง. ถูกทุกข้อ

๒๒. เมื่อโทสะเกิดขึ้น หากระงับไม่ได้ จะทำให้คนเราทำความผิดใด ?

- ก. ทำร้ายกัน ข. ลักขโมยกัน
ค. นอกใจกัน ง. เชื่อในสิ่งผิด

๒๓. ความชั่วทางใจ เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ตรงกับข้อใด ?

- ก. การลักทรัพย์ ข. การพูดเท็จ
ค. การนอกใจสามี ง. การปองร้าย

๒๔. ความโกรธใด เป็นพยาบาทที่ถึงกรรมบถ ?

- ก. โกรธว่าเขาต่ำตน ข. โกรธว่าเขาทำร้ายตน
ค. โกรธว่าเขาโกงตน ง. โกรธแล้วคิดแข่งให้เขาตาย

๒๕. คนที่มีเมตตากฎณา จะเว้นห่างจากอกุศลธรรมใด ?

- ก. อภิขมา ข. พยาบาท
ค. มิจฉาทิฎฐิ ง. ถูกทุกข้อ

๒๖. ตาต่อตา ฟันต่อฟัน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากข้อใด ?

- ก. อภิขมา ข. พยาบาท
ค. มิจฉาทิฎฐิ ง. อพยาบาท

๒๗. ข้อใด จัดเป็นมิจฉาทิฎฐิ ?

- ก. เจตนาเป็นเหตุเห็นผิด ข. เจตนาเป็นเหตุเพ่งเล็ง
ค. เจตนาเป็นเหตุเสียสละ ง. เจตนาเป็นเหตุปองร้าย

๒๘. ข้อใด เป็นมโนกรรมอย่างเดียว ?

- ก. ปาณาติบาต ข. มิจฉาทิฎฐิ
ค. อทินนาทาน ง. กามเมสุมิจฉาจาร

๒๙. อะไรเป็นเหตุให้คนเราไม่เชื่อบุญไม่เชื่อบาป ?

- ก. มิจฉาสติ ข. มิจฉาทิฎฐิ
ค. มิจฉาสมาธิ ง. มิจฉาวาจา

๓๐. อกุศลกรรมบถใด ให้ผลหนักและรุนแรงกว่ากรรมอื่น ?

- ก. ปาณาติบาต ข. มุสาวาท
ค. มิจฉาทิฎฐิ ง. พยาบาท

๓๑. “ทำดีได้ดีมีที่ไหน” ผู้พูดมีความคิดเห็นเช่นใด ?

- ก. ไม่เชื่อผลกรรม ข. ไม่ปฏิเสธกรรม
ค. ไม่คัดค้านกรรม ง. ไม่ทำบาปกรรม

๓๒. “เห็นกงจักรเป็นดอกบัว” มีความหมายตรงกับข้อใด ?

- ก. อภิขมา ข. พยาบาท
ค. มิจฉาทิฎฐิ ง. ถูกทุกข้อ

๓๓. อกุศลกรรมบถข้อใด ท่านกล่าวว่ามีโทษมากที่สุด ?

- ก. อภิขมา ข. พยาบาท
ค. มิจฉาทิฎฐิ ง. มุสาวาท

๓๔. มิจฉาทิฎฐิ เป็นกรรมเกิดขึ้นทางทวารใด ?

- ก. กายทวาร ข. วจิทวาร
ค. มโนทวาร ง. ทั้ง ๓ ทวาร

๓๕. ผู้ทำบาปประเภทใด ต้องตกนรก ?

- ก. ทำบาปเอง ข. ชักชวนคนอื่นให้ทำบาป
ค. ยินดีกับคนทำบาป ง. ตกนรกทั้ง ๓ ประเภท

๓๖. เห็นว่า “ฆ่าพระไม่บาป” เป็นมิจฉาทิฎฐิอะไร ?

- ก. นัตถิกทิฎฐิ ข. อเหตุกทิฎฐิ
ค. อกริยทิฎฐิ ง. อุจเฉททิฎฐิ

๓๗.ความเห็นของใคร จัดเป็นมิจฉาทิฎฐิ ?

- ก.ดำเห็นว่ายาบ้าทำให้ขยัน
- ข.แดงเห็นว่าเรียนไปก็ไร้ค่า
- ค.ขาวเห็นว่าการพนันรวยเร็ว
- ง.เหลืองเห็นว่าโกหกครูไม่บาป

๓๘.ข้อใด เข้าข่ายมิจฉาทิฎฐิ ?

- ก.ไม่เชื่อประเพณี ข.ไม่เชื่อฟังครู
- ค.ไม่เชื่อตำรา ง.ไม่เชื่อศีลธรรม

เฉลย บทที่ ๔

๑.ก	๒.ค	๓.ก	๔.ก	๕.ค	๖.ง	๗.ค	๘.ข	๙.ก	๑๐.ก	๑๑.ก
๑๒.ข	๑๓.ก	๑๔.ก	๑๕.ค	๑๖.ก	๑๗.ข	๑๘.ง	๑๙.ง	๒๐.ค	๒๑.ค	
๒๒.ก	๒๓.ง	๒๔.ง	๒๕.ข	๒๖.ข	๒๗.ก	๒๘.ข	๒๙.ข	๓๐.ค	๓๑.ก	
๓๒.ค	๓๓.ค	๓๔.ง	๓๕.ง	๓๖.ค	๓๗.ง	๓๘.ง				

อธิบายเพิ่มเติมสำหรับผู้สนใจใคร่รู้

สรุปคุณธรรมบถ

เครื่องมือสร้างความดี

จากการที่ได้ศึกษาเรื่องคุณธรรมบถ ๑๐ ประการนี้ ผู้ศึกษาจะเห็นได้ว่า ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เครื่องมือที่จะใช้ทำกุศลของมนุษย์ ที่สำคัญที่สุด คือ กาย วาจา และใจ ของตนเอง

กาย งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม อันเกิดขึ้น เพราะหิริและโอตตตัปปะ

วาจา งดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ไร้สาระ ไม่รู้กาลเทศะ อันเกิดขึ้นเพราะหิริและโอตตตัปปะ

ใจ ไม่โลภอยากได้ของใคร ไม่คิดร้ายทำลายใคร มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม (สิ่งที่สัตบุรุษมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นสอนไว้) เพียงการปฏิบัติอย่างนี้ ก็สามารถสร้างมนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติและนิพพานสมบัติให้แก่ตนได้แล้ว ดังคำสอนในสาเลยยกสูตรเป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง กายที่ใช้ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม วาจาใช้พูดในทางที่ดี ใจใช้คิดในทางที่ดี ก็สามารถสร้างมนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติได้ ดังอุทาหรณ์ต่อไปนี้

กายที่ใช้ทำประโยชน์ อุทาหรณ์ เช่น นายมฆะเป็นตัวอย่าง ท่านเล่าว่า ครั้งตีกดาบรพในหมู่บ้านจลคาม แคว้นมคธ ชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่า มฆะ ชอบทำสถานที่ต่าง ๆ ให้เป็นรัษฎสถานสำหรับคนทั่วไป โดยมีความคิดว่า คนทั้งหลายอาศัยพักในสถานที่นั้นแล้ว ล้วนมีความสุข และเราเองเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข ก็มีความสุขใจเช่นเดียวกัน

ครั้นถึงฤดูหนาว เขาได้ก่อไฟเพื่อความอบอุ่นแก่ชาวบ้าน ฤดูร้อนหาน้ำมาให้ผู้อดน้ำ เขาได้สร้างรัษฎสถานเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง ต่อมามีคนอื่นอีก เห็นว่าการทำอย่างนั้นเป็นความดี จึงมาร่วมด้วย พวกเขาได้สร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม กว้างขวางออกไป เช่น สร้างถนน สร้างสะพาน สร้างศาลพักร้อน เป็นต้น

ครั้งนั้น นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน) เห็นพวกเขาแล้วคิดว่า คนพวกนี้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เราเลย ถ้าพวกเขาไปหาปลา หาเนื้อ ซื่อสุรามารับประทานและแบ่งให้เราบ้าง น่าจะเกิดประโยชน์ดีกว่า อีกอย่างหนึ่ง ถ้าปล่อยไว้ให้คนพวกนี้ทำความดีต่อไป ประชาชนก็จะรักใคร่ เป็นอันตรายต่อตำแหน่งของตน เขาคิดกำจัดคนเหล่านั้น จึงไปยังราชสำนัก กราบทูลว่า ข้าพระองค์เห็นคนกลุ่มหนึ่ง ส่องส่องผู้คนเป็นจำนวนมาก อาจคบคิดกันเป็นกองโจรปล้นราชสมบัติ พระราชา ไม่ทันสอบสวนความจริงรับสั่งว่า จงไปจับตัวพวกมันมาประหารชีวิต โดยให้ช่างเหยียบให้ตาย

เขาดีใจมากที่อุบายกำจัดคนดีของเขาสำเร็จอย่างง่ายดาย จึงนำเจ้าหน้าที่ไปจับตัวคนเหล่านั้นมา พันธนาการแน่นหนา ให้นอนในพระลานหลวง แล้วไล่ช่างให้เหยียบพวกเขา แต่จะบังคับอย่างไร ช่างก็ไม่ยอมเหยียบ พระราชารับสั่งว่า ช่างเห็นคนคงเกิดความกลัว จงไปเอาเสื่อลำแพนมาคลุมพวกมันไว้ก่อน แม้จะทำตามนั้น ช่างก็ไม่กล้าเข้าใกล้อย่างเดิม

พระราชาทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์นั้น ทรงได้พระสติว่า เรื่องนี้น่าจะมีเหตุอะไรสักอย่าง จึงรับสั่งให้นำตัวพวกเขาเข้ามาเฝ้า แล้วตรัสถามว่า พวกเจ้าอาศัยเราแล้ว ไม่ได้อะไรหรือ จึงคิดทำร้ายเรา

นายมฆะทูลถามว่า ขอเดชะ พระองค์ตรัสถามเรื่องอะไร
 เขาว่า พวกเจ้าสั่งสมผู้คนเป็นกองโจร หลบซ่อนอยู่ในป่า
 ใครกราบทูลอย่างนั้น พระเจ้าข้า

นายบ้าน เขาบอก

ขอเดชะพวกข้าพระองค์ไม่ได้เป็นโจร พวกข้าพระองค์แคว้นทางไปสู่สวรรค์ ด้วยการสร้าง
 รมณีสถาน สร้างถนน สร้างสะพาน สร้างศาลาพักร้อน เป็นต้น แต่นายบ้านพยายามชักนำพวกข้า
 พระองค์ในทางอกุศล พวกข้าพระองค์ไม่ยอมทำตาม เขาโกรธ จึงได้กราบทูลอย่างนั้นเพื่อต้องการกำจัด
 พวกข้าพระองค์ พระเจ้าข้า

พระราชาทรงสติความจริงแล้ว ทรงถึงความโสมนัส ตรัสว่า พ่อทั้งหลาย ฉันทขอโทษด้วย
 ช่างเป็นสัตว์ดิรัจฉานยังรู้จักความดีของพวกเจ้า เราเป็นมนุษย์เสียอีกยังไม่รู้เลย ได้ทรงมอบหมู่บ้านนั้นให้
 พวกเขาปกครอง และช่างเชื่อนั้นให้เป็นพาหนะ

นายมฆะได้เห็นผลของความดีในปัจจุบัน ดีใจมากจึงชักชวนพรรคพวกให้ทำความดียิ่ง ๆ ขึ้น
 ไป เขาได้บำเพ็ญวัตรบพ ๗ ประการ คือ

๑. บำรุงบิดามารดา
๒. ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่
๓. พูดคำสัตย์
๔. ไม่พูดคำหยาบ
๕. ไม่พูดส่อเสียด
๖. กำจัดความตระหนี่
๗. ไม่โกรธ

ในเวลาสิ้นชีวิตได้ไปเกิดเป็นท้าวสักกะเทวราชในภพดาวดึงส์ แม้สหายของเขาก็ไปเกิดในที่นั้น
 เหมือนกัน นี่คือ กาย สร้างสวรรค์สมบัติให้แก่ตน

วาจา หรือปาก ก็สามารถสร้างสวรรค์สมบัติได้ มีสุนัขตัวหนึ่ง เป็นอุทาหรณ์ พระอรรถกถา
 จารย์เล่าไว้ในอรรถกถาธรรมบทว่า มีสุนัขแสนรู้ตัวหนึ่ง ของนายโคบาล ผู้เป็นอุปัชฌาย์ของพระปัจเจก
 พุทธเจ้า เวลาที่มันยังเล็กอยู่ พระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อฉันอาหารเอาข้าวสุกปั้นเป็นก้อนให้ก้อนหนึ่งทุกครั้ง
 มันมีความสนิทสนม และจงรักภักดีพระปัจเจกพุทธเจ้ามาก

นายโคบาล ไปยังบรรณศาลาของพระปัจเจกพุทธเจ้าทุกวัน ๆ ละ ๒ ครั้ง คือ ก่อนเที่ยง ไป
 กราบเรียนเวลาฉันภัตตาหาร เวลาหลังเที่ยงเอาน้ำปานะไปถวาย สุนัขนั้นตามนายไปด้วยทุกวัน และทุก
 ครั้ง ขณะเดินไปตามทางมีพุ่มไม้ กอไม้ตรงไหนที่น่าสงสัยว่าจะมีสัตว์ร้าย เขาเอาไม้ฟาด และส่งเสียงไล่
 สุนัขนั้นกำหนดจดจำอาการนั้นได้อย่างแม่นยำ

วันหนึ่งนายของมันเรียนกับพระปัจเจกพุทธเจ้าว่า ถ้าวันไหนกระผมไม่ว่าง จะส่งเจ้าตัวนี้มา เพื่อเรียนเวลาภัตตาหารให้ทราบ ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าได้โปรดไปตามเวลาที่เจ้าตัวนี้ส่งสัญญาณ แล้วเขาก็ได้ทำตามนั้น

เมื่อได้เวลาภัตตาหาร นายของมันส่งสัญญาณให้รู้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น มันรีบวิ่งมุ่งหน้าไปยังบรรณศาลา ครั้นไปถึงแล้ว ส่งเสียงเห่า ๓ ครั้ง เพื่อให้พระปัจเจกพุทธเจ้าทราบ แล้วไปนอนคอยอยู่ที่แห่งหนึ่ง เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้า กำหนดเวลาที่เหมาะสมแล้ว จึงออกจากบรรณศาลา สุนัขวิ่งนำหน้าไปยังบ้านของนาย ครั้นถึงสถานที่ที่นายเคาะระแวงภัยแต่สัตว์ร้าย เอาไม้ฟาดพุ่มไม้ส่งเสียงไล่ มันก็ส่งเสียงเห่าเพื่อขับไล่สัตว์ร้าย ได้ทำอย่างนี้ทุกวัน

สุนัขนั้นใช้ปากของตนให้เป็นกุศล ช่วยบอกเวลาภัตตาหาร และคุ้มครองป้องกันภัยแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยการส่งเสียงเห่า ด้วยความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อผู้มีศีลธรรม ครั้นสิ้นชีวิตได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรผู้มีศักดิ์ใหญ่ ในดาวดึงส์เทวโลก นามว่า โฆสกเทพบุตร นี้คือ วาจา หรือปาก สร้างสวรรคสมบัติให้แก่ตนได้ดังนี้แล

ใจ หรือความคิด ก็สามารถสร้างสวรรคสมบัติได้ พึงเห็นมาณพคนหนึ่งเป็นอุทาหรณ์ พระอรรถกถาจารย์เล่าไว้ในอรรถกถาธรรมบทว่า มีเด็กหนุ่มคนหนึ่ง

ชื่อมัญญกุณฑล เป็นบุตรของพราหมณ์ยอดตระกูลนี้ เมื่อเขามีอายุ ๑๖ ปี ได้ป่วยเป็นโรคผอมเหลือง พราหมณ์ผู้บิดาไปเก็บรากไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านมาต้มยาให้รับประทาน โรคของเขากำเริบมากขึ้นทุกที ญาติมิตรทราบข่าวต่างพากันมาเยี่ยม พราหมณ์กลัวคนจะเห็นทรัพย์สมบัติ จึงนำบุตรชายออกมานอนที่นอกชาน

ครั้งนั้น พระศาสดาทรงเข้ามาหากุณาสสมบัติเพื่อตรวจดูสัตว์โลก เด็กหนุ่มนั้นได้ปรากฏในข่ายแห่งพระญาณของพระองค์ จึงได้เสด็จไปโปรด โดยเสด็จพระดำเนินผ่านหน้าบ้าน เขาเห็นพระศาสดาเกิดศรัทธาเลื่อมใส แต่ไม่มีอะไรจะทำบุญ หรือแม้แต่จะยกมือทั้งสองขึ้นถวายบังคมก็ไม่สามารถจะทำได้ เพราะขณะนั้นเขาเหลือเพียงแต่ความรู้สึกในใจเท่านั้น จึงได้ทำใจให้เลื่อมใสในพระศาสดาด้วยความเคารพนับถือบูชา प्रารณจะทำบุญ เมื่อพระศาสดาเสด็จผ่านไปไม่นาน เขาก็สิ้นชีวิตลง แล้วได้ไปเกิดเป็นเทพบุตร ในดาวดึงส์เทวโลก นี้คือ ใจ สร้างสวรรคสมบัติให้แก่ตน

ภายหลังพระศาสดาทรงปรารภถึงเทพบุตรนั้น แสดงธรรมแก่มหาชนว่า การทำกรรมอันเป็นกุศลหรืออกุศลก็ตาม ใจเป็นหัวหน้า ใจเป็นใหญ่ในการทำกรรมนั้น ๆ และกรรมที่ได้ทำไปแล้วย่อมติดตามผู้ทำไปทุกหนทุกแห่ง เหมือนกับเงาตามตัว ใจ คือ ความคิดแม้เพียงแต่คิดเท่านั้น หากคิดในทางที่ดี ก็สามารถสร้างสวรรคสมบัติได้ เหมือนกับเด็กหนุ่ม ชื่อมัญญกุณฑลนี้แล

พฤติกรรมที่เป็นบุญ ๔ อย่าง

ผู้ทิ้งตนจากกายกรรมอันเป็นอกุศล ๓ อย่าง วิจรกรรมอันเป็นอกุศล ๔ อย่าง มโนกรรมอันเป็นอกุศล ๓ อย่างเท่านั้น จึงจัดว่าเป็นผู้ทำกุศลส่งผลให้ไปเกิดในสุคติก็หาไม่ แม้ผู้ชกชวน ยินดี และพูดสรรเสริญ บุคคลอื่นในการประพฤติกุศลกรรมเหล่านั้น ก็จัดเป็นกุศลกรรมนำไปสู่สุคติได้ทั้งสิ้น

ดังนั้น ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงสรุปพฤติกรรมที่จัดเป็นกุศลได้ ๔ อย่างคือ

๑. การทำ การพูด การคิด สิ่งเป็นกุศลด้วยตนเอง
 ๒. การชักชวนผู้อื่น ให้ทำ ให้พูด ให้คิด สิ่งที่เป็นกุศล
 ๓. การยินดีกับบุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิดสิ่งที่เป็นกุศล
 ๔. การยกย่องสรรเสริญ ให้กำลังใจ ให้การสนับสนุนบุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิดสิ่งที่เป็นกุศล
- สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ในกรรมปถวรรคอังคุตตรนิกาย ซึ่งขอยกมากล่าวแต่ใจความโดยย่อว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ย่อมได้ขึ้นสวรรค์ เหมือนมีคนอุ้มไปวางไว้ ธรรม ๔ ประการคือ ๑. เป็นผู้ทำเอง พูดเอง คิดเอง ๒. เป็นผู้ชักชวนผู้อื่น ให้ทำ ให้พูด ให้คิด ๓. เป็นผู้ยินดีกับบุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิด ๔. เป็นผู้สรรเสริญ การงดเว้นและผู้งดเว้นจากปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปลาปะ อภิขมา พยาบาท มิจฉาทิฎฐิ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมได้ขึ้นสวรรค์ เหมือนมีคนมาอุ้มไปวางไว้

คนดียิ่งกว่าคนดี

อนึ่ง บุคคลผู้ทำ ผู้พูด ผู้คิด กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันเป็นกุศล ๑๐ ประการนี้ แต่ลำพังตนเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนว่า เป็นคนดี (ธรรมดา) ส่วนบุคคลใด ตนเองก็ประพฤติกุศลกรรม ๑๐ ประการนี้ และยังชักชวน ยินดี หรือพูดสรรเสริญบุคคลอื่นในการประพฤติกุศลกรรม ๑๐ ประการนี้ด้วย บุคคลนั้นจัดว่าเป็นคนดียิ่งกว่าคนดี ตามพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในทสกกรรมสูตรว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปลาปะ อภิขมา พยาบาท มิจฉาทิฎฐิ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้เราเรียกว่า เป็นคนดี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ตนเองงดเว้นจากปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปลาปะ อภิขมา พยาบาท มิจฉาทิฎฐิ แล้วยังชักชวนบุคคลอื่นให้งดเว้นจากอกุศลกรรมเหล่านั้น ยินดีกับบุคคลผู้งดเว้น จากอกุศลกรรมเหล่านั้น หรือพูดสรรเสริญบุคคลผู้งดเว้นจากอกุศลกรรมเหล่านั้น อีกด้วย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้เราเรียกว่า เป็นคนดียิ่งกว่าคนดี

ปัญหาและเฉลยบทที่ ๕

ข.ไม่วิปริตผิดธรรมดา

๑.กุศลกรรมบถ มีความหมายตรงกับข้อใด ?

- ก.ทางแห่งความดี ข.ทางไปทุกคติ
ค.ทางแห่งกรรม ง.ทางก้าวหน้า

๒.ผลแห่งกรรมดีที่บุคคลพึงได้รับในชาติหน้า ตรงกับข้อใด ?

- ก.มนุษย์สรรเสริญ ข.เทวดาสรรเสริญ
ค.ตายแล้วไปสุคติ ง.ตายแล้วไปทุคติ ๕๗

๓. “รักสุขหวังสบาย อย่าลืมนสร้างทางกุศล” ทางกุศลคือข้อใด ?

- ก.กุศลมูล ข.อกุศลมูล
ค.กุศลกรรมบถ ง.อกุศลกรรมบถ

๔.ข้อใด เป็นทางนำไปสู่สุคติที่ทุกคนต่างปรารถนา ?

- ก.กุศลมูล ข.อกุศลมูล
ค.กุศลกรรมบถ ง.อกุศลกรรมบถ

๕.พระพุทธศาสนา แสดงการประพฤติธรรมทางกายไว้กี่ประการ ?

- ก.๕ ประการ ข.๔ ประการ
ค.๓ ประการ ง.๒ ประการ

๖.ผู้มีเมตตาต่อสัตว์ทั้งปวง วางท่อนไม้ วางคัสตรา หมายถึงใคร ?

- ก.ผู้ละปาณาติบาต ข.ผู้ละอทินนาทาน
ค.ผู้ละอพรหมจรรย์ ง.ผู้ละมุสาวาท

๗.ความดีทางกาย เป็นเหตุให้เกิดความสุข ตรงกับข้อใด ?

- ก.การไม่ฆ่าสัตว์ ข.การไม่พูดโกหก
ค.การไม่โลภอยากได้ ง.การไม่ปองร้าย

๘.คนมีอุปนิสัยไม่ชอบทำร้ายใคร มีคุณธรรมใดเด่นชัด?

- ก.เมตตาสงสาร ข.คนพาลไม่คบ
ค.คบแต่บัณฑิต ง.มีจิตใจเพื่อแม่

๙.กุศลกรรมบถข้อใด จะสำเร็จได้ต้องมีเจตนา ?

ค.ไม่อยากได้ของเขา ง.ไม่เฝ้าปองร้ายผู้อื่น

๑๐.ลักษณะแห่งการพูดดีมีประโยชน์ ตรงกับข้อใด ?

- ก.ประสานคน ข.ประสานรอยร้าว
ค.ประสานประโยชน์ ง.ถูกทุกข้อ

๑๑.คำพูดในข้อใด ตรงกับสำนวนว่า “น้ำร้อนปลาเป็น” ?

- ก.พูดเพราะ แต่มุ่งร้าย ข.พูดไม่เพราะ แต่หวังดี
ค.พูดเพราะและหวังดี ง.พูดไม่เพราะและมุ่งร้าย

๑๒.ดำใคร จึงสำเร็จเป็นกรรมบถ ?

- ก.คนหูหนวก ข.เพื่อนร่วมชาติ
ค.เทวดาฟ้าดิน ง.เพื่อนต่างภาษา

๑๓. “พูดอย่างมะนาวไม่มีน้ำ” ประพฤติผิดกุศลกรรมบถข้อใด ?

- ก.เว้นขาดจากมุสาวาท ข.เว้นขาดจากปิสุณวาจา
ค.เว้นขาดจากผรุสวาจา ง.เว้นขาดจากสัมผัปปลาปะ

๑๔.พูดแต่คำมีประโยชน์ ชื่อว่าประพฤติกุศลกรรมบถข้อใด ?

- ก.เว้นขาดจากมุสาวาท ข.เว้นขาดจากปิสุณวาจา
ค.เว้นขาดจากผรุสวาจา ง.เว้นขาดจากสัมผัปปลาปะ

๑๕.ได้ยินเสียงพระสวดมนต์แล้วมีจิตเบิกบาน เป็นกรรมอะไร ?

- ก.กายกรรม ข.วจีกรรม
ค.มโนกรรม ง.ถูกทุกข้อ

๑๖.ข้อใด จัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศล ?

- ก.อยากฆ่าคน ข.อยากโกหก
ค.อยากทำบุญ ง.อยากฉ้อฉล

๑๗.ความบริสุทธิ์ทางใจ มี ๓ อย่าง ยกเว้นข้อใด ?

- ก.อภิขณา ข.อนภิขณา
ค.อพยาบาท ง.สัมมาทิฐิ

๑๘.คนเราสามารถกระทำความดีทางใจได้อย่างไร ?

- ก.ไม่โลภอยากได้ของเขา ข.ไม่พยาบาทปองร้ายเขา
ค.ไม่เห็นผิดคลองธรรม ง.ถูกทุกข้อ ๕๘

๑๙.บุคคลมีจิตประกอบด้วยเมตตา พุดว่า “ขอเหล่า
สัตว์ จงเป็นสุข” จัดเป็นมโนกรรม เกิดขึ้น
ทางทวารใด ?

ก.กายทวาร ข.วจีทวาร

ค.มโนทวาร ง.ทุกทวาร

๒๐.บุคคลมีจิตใจปราศจากอกิขมา ย่อมมีลักษณะ
เช่นไร ?

ก.ไม่โลภ ข.ไม่โกรธ

ค.ไม่หลง ง.ไม่ถือตัว

๒๑.การไม่คิดโลภอยากได้ของใคร หมายถึงข้อใด ?

ก.อโลภะ ข.อโทสะ

ค.อโมหะ ง.อโธระ

๒๒.คิดให้ผู้อื่นประสบความพินาศ ตรงกับข้อใด ?

ก.อกิขมา ข.อนภิขมา

ค.พยาบาท ง.อพยาบาท

๒๓.คนมีอุปนิสัยชอบเสียดสี สามารถกำจัดอะไรได้

ก.ความไม่รู้ ข.ความโกรธ

ค.ความหลง ง.ความโลภ

๒๔.ข้อใด จัดเป็นกุศลกรรมบถ ?

ก.อนภิขมา ข.พยาบาท

ค.มิฉฉาทิฎฐิ ง.อทินนาทาน

๒๕.คุณธรรมใด มีคุณูปการช่วยให้คนเราปราศจาก
ความพยาบาท ?

ก.เมตตา ข.กรุณา

ค.มฤตดา ง.อุเบกขา

๒๖.ผู้ไม่คิดผูกอาฆาตว่า เขาได้ทำร้ายเรา เพราะมี
ธรรมข้อใด ?

ก.อโลภะ ข.อกิขมา

ค.อพยาบาท ง.อนภิขมา ๖๐

๒๗. “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” ตรงกับข้อ
ใด ?

ก.พรหมจรรย์ ข.อนภิขมา

ค.สัมมาทิฎฐิ ง.อพยาบาท

๒๘.อพยาบาท การไม่คิดร้ายทำลายกัน จะเกิดขึ้นได้
อย่างไร ?

ก.ถือพวก ข.ถือเพื่อน

ค.ถือสถาบัน ง.ถือธรรม

๒๙.เห็นว่าทานที่ให้แล้วมีผลจริง ตรงกับข้อใด ?

ก.สัมมาทิฎฐิ ข.นัตถิกทิฎฐิ

ค.อเหตุกทิฎฐิ ง.อกิริยทิฎฐิ

๓๐.เห็นว่า “ท าทิได้ตี ท าชั่วได้ชั่ว” ข้อใดถูกต้อง ?

ก.สัมมาทิฎฐิ ข.สัมมาสังกัปปะ

ค.สัมมาอาชีวะ ง.สัมมาวายามะ

๓๑.ความเชื่อเช่นไร เป็นสัมมาทิฎฐิ ?

ก.เชื่อว่าพรหมลิขิต ข.เชื่อว่าฟ้าดินลิขิต

ค.เชื่อว่ากรรมลิขิต ง.เชื่อถือเรื่องมงคล

๓๒.ความไม่อาฆาตมาดร้าย จัดเป็นธรรมจริยาและ
สมจริยาทางใด ?

ก.ทางกาย ข.ทางวาจา

ค.ทางใจ ง.ถูกทุกข้อ

๓๓.การละกาเมสุมิฉฉาจารย์ จัดเป็นธรรมจริยาและ
สมจริยาทางใด ?

ก.ทางกาย ข.ทางวาจา

ค.ทางใจ ง.ถูกทุกข้อ

๓๔.วางท่อนไม้ วางค้ำสตรา มีเมตตาจิตต่อกัน ตรง
กับข้อใด ?

ก.ละปาณาติบาต ข.ละอทินนาทาน

ค.ละกาเมสุมิฉฉาจารย์ ง.ละมุสาวาท

๓๕.อะไรเป็นเหตุให้กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร
เสมอกันในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์ ?

ก.การศึกษาธรรม ข.การประพฤติธรรม

ค.ความยุติธรรม ง.การสนทนาธรรม

๓๖.ผู้ประพฤติกุศลกรรมบถประเภทใด ได้ทั้งทรัพย์
สมบัติและบิรวารสมบัติ ?

ก.ประพฤติกุศลกรรมบถเอง ข.ชักชวนให้คนอื่น

ประพฤติ

ค.ทั้งประพฤติเอง ทั้งชักชวนคนอื่น ง.ทั้งไม่ประพฤติ
เอง ทั้งไม่ชักชวนคนอื่น

**๓๗.ผู้ปรารถนามรรค ผล นิพพาน ควรประพฤติเช่น
ไร ?**

ก.เข้าป่าหนีหน้ามนุษย์ ข.สละทรัพย์สินทั้งหมด
ค.ประพฤติกุศลกรรมบถ ง.รับประทานแต่ผักผลไม้

**๓๘.การได้เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล จัดเป็น
สมบัติใด ?**

ก.มนุษย์สมบัติ ข.สวรรค์สมบัติ
ค.ทรัพย์สมบัติ ง.นิพพานสมบัติ

**๓๙.ศีลเป็นเหตุให้ได้ไปสู่สุคติ หมายถึงให้ได้เกิดเป็น
อะไร ?**

ก.มนุษย์ ข.เทวดา
ค.พรหม ง.ถูกทุกข้อ

**๔๐.คนมีอุปนิสัยชอบแบ่งปัน เสียสละ คอยให้ความ
ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตใจดีงาม ตรงกับข้อใด?**

ก.ทานูปนิสัย ข.สีลัพนิสัย
ค.ภาวนูปนิสัย ง.ถูกทุกข้อ

**๔๑.กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ สงเคราะห์เข้าใน
สิกขาข้อใด ?**

ก.ศีล ข.สมาธิ
ค.ปัญญา ง.ถูกทุกข้อ

๔๒.ทานูปนิสัย เป็นธรรมกำจัดอะไร ?

ก.ความโลภ ข.ความโกรธ
ค.ความหลง ง.ความเบียดเบียน

๔๓.สีลัพนิสัย เป็นธรรมกำจัดอะไร ?

ก.ความโลภ ข.ความโกรธ
ค.ความหลง ง.ความเบียดเบียน

๔๔.ภาวนูปนิสัย เป็นธรรมกำจัดอะไร ?

ก.ความโลภ ข.ความโกรธ
ค.ความหลง ง.ความเบียดเบียน

**๔๕.การบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ช่วยบรรเทาอะไรให้
เบาบางลง ?**

ก.โลภะ ข.โทสะ
ค.โมหะ ง.ถูกทุกข้อ

**๔๖.ความรู้สึกสบายใจขณะระลึกถึงพระรัตนตรัย
เรียกว่าอะไร ?**

ก.ทุกขเวทนา ข.โสมนัสสเวทนา
ค.โทมนัสสเวทนา ง.อุเบกขาเวทนา

๔๗.รากเหง้าแห่งการทำความดี เรียกว่าอะไร ?

ก.กุศลมูล ข.กุศลกรรม
ค.กุศลจิต ง.กุศลเจตนา

**๔๘.ความรู้สึกอึดใจในขณะที่ทำบุญตักบาตร จัดเป็น
เวทนาใด ?**

ก.สุขเวทนา ข.ทุกขเวทนา
ค.โสมนัสสเวทนา ง.อุเบกขาเวทนา

**๔๙.บุคคลมีจิตถูกโมหะครอบงำ ย่อมมีพฤติกรรมเช่น
ไร ?**

ก.เห็นแก่ได้ ข.ลักขโมย
ค.เชื่องมง่าย ง.ก่อวิวาท

**๕๐.คนที่เชื่อว่า โลกหน้าไม่มีจริง เพราะถูกอะไร
ครอบงำ ?**

ก.โลภะ ข.โทสะ
ค.โมหะ ง.ราคะ

๕๑.ข้อใด เป็นทางแห่งความสะอาดกาย วาจา ใจ ?

ก.บูชาไฟ ข.ไหว้พระอาทิตย์
ค.ไม่ผิดกุศลกรรมบถ ง.งดเว้นอบายมุข

**๕๒.เพื่อพัฒนาชีวิตของตนให้พ้นปัญหา ควรปฏิบัติ
ตามข้อใด ?**

ก.บูชาราหู ข.ทำพิธีตัดกรรม
ค.ทำพิธีเสริมดวงชะตา ง.ไม่ประพฤติอกุศลกรรมบถ

**๕๓.ผลของการกระทำทำความดี ความชั่ว ตรงกับข้อ
ใด?**

ก.กิเลส ข.กรรม
ค.วิบาก ง.ถูกทุกข้อ

๕๔.เพราะเหตุไร สัตว์โลกจึงต้องเป็นไปตามกรรม ?

- ก.เพราะเป็นอนิจจัง ข.เพราะทุกคนมีทุกข์
ค.เพราะขัดขึ้นไม่ได้ ง.เพราะต้องเกิดอีก

๕๕.รักสุขหวังสบาย อย่าลืมนสร้างทางกุศล สอน

เกี่ยวกับเรื่องใด ?

- ก.ไม่ทำความชั่ว ข.ทำแต่ความดี
ค.ทำจิตให้ผ่องใส ง.ถูกทุกข้อ

เฉลยบทที่ ๕

๑.ก	๒.ค	๓.ค	๔.ค	๕.ค	๖.ก	๗.ก	๘.ก	๙.ก	๑๐.ง
๑๑.ข	๑๒.ข	๑๓.ค	๑๔.ง	๑๕.ค	๑๖.ค	๑๗.ก	๑๘.ง	๑๙.ข	๒๐.ก
๒๑.ก	๒๒.ข	๒๓.ง	๒๔.ก	๒๕.ก	๒๖.ค	๒๗.ง	๒๘.ง	๒๙.ก	๓๐.ก
๓๑.ค	๓๒.ค	๓๓.ก	๓๔.ก	๓๕.ข	๓๖.ค	๓๗.ค	๓๘.ก	๓๙.ง	๔๐.ก
๔๑.ก	๔๒.ก	๔๓.ง	๔๔.ค	๔๕.ง	๔๖.ข	๔๗.ก	๔๘.ค	๔๙.ค	๕๐.ค
๕๑.ค	๕๒.ง	๕๓.ค	๕๔.ค	๕๕.ง					

คำว่า กุศลกรรมบถ แปลได้ ๒ นัย

๑. แปลว่า ทางเกิดแห่งกุศลกรรมที่ส่งผลในปฏิสนธิกาลได้

๒. แปลว่า กุศลกรรมที่เป็นเหตุเกิดในสุคติภูมิ และความสุขในสุคติภูมินั้น

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ ทรงแสดงไว้ในพระสูตรมากมาย เฉพาะใน อังคุตตรนิกาย มีอยู่หลายสูตร มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป ดังนี้

ในสาธุสูตร เรียกว่า สาธุธรรม (ธรรมดี)

ในอริยธรรมสูตร เรียกว่า อริยธรรม (ธรรมของอารยชน)

ในกุศลสูตร เรียกว่า อรรถธรรม (ธรรมที่ทำให้ลายความชั่ว)

ในอรรถสูตร เรียกว่า อนาสวธรรม (ธรรมที่ไม่มีกิเลส)

ในวัชชสูตร เรียกว่า อนวัชชธรรม (ธรรมที่ไม่มีโทษ)

ในตปณียสูตร เรียกว่า ตปณียธรรม (ธรรมที่สร้างความร่มเย็น)

ในอภัยคามิสูตร เรียกว่า อภัยคามิธรรม (ธรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์)

ในสาเลยยกสูตร ปัญจวรรค แห่งมูลปณณาสก์ ทรงเรียกว่า ธรรมจริยสมจริยา

ธรรมจริยา แปลว่า การประพฤติที่เป็นธรรม

สมจริยา แปลว่า การประพฤติกกรรมที่ถูกต้อง

ทรงแสดงผลดีที่พึงจะได้รับ จากการประพฤติธรรมและการประพฤติกกรรมที่ถูกต้องนี้ว่า ใครปรารถนาอะไร จะเป็นมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ พรหมสมบัติ มรรค ผล และนิพพาน ล้วนสำเร็จสมประสงค์ทั้งสิ้น ดังข้อความในสาเลยยกสูตรว่า

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายจากโลกนี้แล้ว ย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะเหตุแห่งธรรมจริยาและสมจริยา ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ธรรมจริยาและสมจริยา ทางกายมี ๓ ทางวาจามี ๔ ทางใจมี ๓

ธรรมจริยาและสมจริยา ทางกายมี ๓ คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเป็นผู้ละการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป เว้นขาดจากการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป เป็นผู้มิทอนไม้และศัสตราอันวางแล้ว มีความละเอียดประกอบด้วยความเอ็นดู เป็นผู้เกื้อกูลอนุเคราะห์สัตว์ทุกจำพวก

๒. เป็นผู้ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน ขึ้นชื่อว่า ทรัพย์สินของผู้อื่นจะอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในป่าก็ตาม ย่อมเป็นผู้ไม่ถือเอาทรัพย์สินนั้นที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยจิตคิดขโมย

๓. เป็นผู้ละกาเมสุมิจฉาจาร เว้นขาดจากกาเมสุมิจฉาจาร

ธรรมจริยาและสมจริยา ทางวาจามี ๔ คือ

๑. บุคคลในโลกนี้ เป็นผู้ละมุสาวาท เว้นขาดจากมุสาวาท ไปในสภาก็ดี ในบริษัทก็ดี ในท่ามกลางหมู่ญาติก็ดี ในท่ามกลางเสนาบดีก็ดี ในท่ามกลางแห่งราชตระกูลก็ดี ถูกอ้างเป็นพยาน ชักถามว่า แนะพ่อชาย ท่านจงมา ท่านรู้อย่างไร จงเบิกอย่างนั้น บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้ ก็บอกว่า ข้าพเจ้าไม่รู้ หรือรู้ก็บอกว่า

ข้าพเจ้ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่า ข้าพเจ้าไม่เห็น หรือเห็นก็บอกว่า ข้าพเจ้าเห็น ย่อมไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่น หรือเพราะเหตุแห่งอามิสสินจ้าง

๒. เป็นผู้ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากกล่าวส่อเสียด ฟังข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกคนหมู่นี้ เพื่อทำ

ลายคนหมู่นี้ เป็นผู้สมานคนทั้งหลายที่แตกกันแล้ว หรือสนับสนุนหมู่คนที่สามัคคีกันอยู่แล้ว เป็นผู้มีความชื่นชมยินดีในหมู่คนผู้สามัคคีกัน เป็นผู้กล่าววาจาที่ทำให้คนสามัคคีกัน

๓. เป็นผู้ละคำหยาบ เว้นขาดจากการกล่าวคำหยาบ เป็นผู้กล่าววาจาไม่มีโทษ เสนาะโสด เป็นที่รักจับใจ เป็นคำสุภาพ เป็นที่พอใจ พอใจของคนจำนวนมาก

๔. เป็นผู้ละการกล่าวเพื่อเจ้อ เว้นขาดจากการกล่าวเพื่อเจ้อ พุดในเวลาไม่ควรพุด พุดคำจริง พุดอิงอรรถ อิงธรรม อิงวินัย มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง ไม่พุดมาก พุดแต่คำที่มีประโยชน์

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ธรรมจรรยาและสมจรรยาทางวาจามี ๔ อย่างนี้แล

ธรรมจรรยาและสมจรรยา ทางใจมี ๓ อย่าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักไปด้วยความไม่เพ่งเล็ง ไม่ละโมภะอยากได้ทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตน

๒. เป็นผู้มิมีใจไม่พยาบาท ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น คิดแต่ในทางที่ดีว่า ขอสัตว์ทั้งหลาย จงมีความสุขอยู่รอดปลอดภัยเถิด

๓. เป็นผู้มีความเห็นชอบ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การเช่นสรวงบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วมีจริง โลกนี้มีจริง โลกหน้ามีจริง มารดามีบุญคุณ บิดามีบุญคุณ โอปปาติกะมีจริง สมณพราหมณ์ผู้รู้แจ้งโลกนี้และโลกหน้ามีจริง

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ธรรมจรรยาและสมจรรยาทางใจมี ๓ อย่างนี้แล

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะการประพฤติธรรมและการประพฤติกรรมอันชอบเหล่านี้แล

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติธรรมและประพฤติกรรมอันชอบ พึงหวังว่า หลังจากที่เราตายแล้ว พึงเกิดเป็น

๑. กษัตริย์มหาศาล
๒. พราหมณ์มหาศาล
๓. เทวดาชั้นจาตุมหาราช
๔. เทวดาชั้นดาวดึงส์
๕. เทวดาชั้นยามา
๖. เทวดาชั้นดุสิต
๗. เทวดาชั้นนิมมานรดี
๘. เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี
๙. พรหมชั้นพรหมปารีสัชชา
๑๐. พรหมชั้นพรหมบุโรหิตา

๑๑. พรหมชั้นมหาพรหมา
๑๒. พรหมชั้นปริตตภา
๑๓. พรหมชั้นอัปปมาณาภา
๑๔. พรหมชั้นอากัสสรา
๑๕. พรหมชั้นปริตตสุภา
๑๖. พรหมชั้นอัปปมาณสุภา
๑๗. พรหมชั้นสุภิกินหา
๑๘. พรหมชั้นอัสัญญีพรหม
๑๙. พรหมชั้นเวหัพผลา
๒๐. พรหมชั้นอวิหา
๒๑. พรหมชั้นอตัปปา
๒๒. พรหมชั้นสุทัสสา
๒๓. พรหมชั้นสุทัสสี
๒๔. พรหมชั้นอกนิฏฐา
๒๕. อรูปพรหมชั้นอากาศานัญญาตนะ
๒๖. อรูปพรหมชั้นวิญญาณัญญาตนะ
๒๗. อรูปพรหมชั้นอากิญจัญญาตนะ
๒๘. อรูปพรหมชั้นเนวส์ญยานาสัญญาตนะ
๒๙. การบรรลุเจโตวิมุตติ ในชาติปัจจุบัน
๓๐. การบรรลุปัญญาวิมุตติ ในชาติปัจจุบัน

ทั้งหมดนี้ย่อมเป็นไปได้ ถ้ามว่า เพราะเหตุไร ตอบว่า เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติธรรมและเป็นผู้ประพฤติกกรรมอันชอบ

พระสูตรนี้แสดงว่า บุคคลผู้ปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ จะปรารถนามนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ก็ตาม ล้วนสมประสงค์ทั้งนั้น

มนุษย์สมบัติ ทรงแสดงด้วยคำว่า ฟังเกิดเป็นกษัตริย์มหาศาลและพราหมณ์มหาศาล

สวรรค์สมบัติ ทรงแสดงด้วยคำว่า ฟังเกิดเป็นเทวดาชั้นจาตุมหาราช จนถึงรูปพรหมชั้น เนวส์ญยานาสัญญาตนะ

นิพพานสมบัติ ทรงแสดงด้วยคำว่า การบรรลุเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ

กุศลกรรมบถ ๑๐

ทำให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ จัดว่าเป็นศีล บุคคลผู้รักษาศีล กระทำให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ย่อมได้รับอานิสงส์ ดังนี้

๑. สีเลน สุคติ ยนติ คนทั้งหลายไปสู่สุคติได้ เพราะศีล

๒. สีเลน โภคสมปทา คนทั้งหลายถึงพร้อมด้วยโภคทรัพย์ เพราะศีล

๓. สีสเลน นิพพุติ ยนุติคนทั้งหลายบรรลุนิพพานได้ เพราะศีล

ศีลเป็นเหตุให้ได้ไปสู่สุคติ เพราะผลของกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยเป็นอุปนิสสยปัจจัย โดยตรง ให้ได้เกิดเป็นมนุษย์ ๑, กามาวจรสวรรค์ ๖ ชั้น, และให้ได้เกิดในพรหมโลก ๒๐ ชั้น

อุปนิสสัยมี ๓ อย่าง

๑. ทานอุปนิสสัย อุปนิสสัยคือทาน การเสียสละ คนผู้มีอุปนิสสัยนี้ย่อมกำจัดความโลภหรือทำความโลภให้เบาบางลงได้

๒. สีลอุปนิสสัย อุปนิสสัยคือศีล การเว้นจากเบียดเบียนสัตว์อื่นคนผู้มีนิสสัยนี้ ย่อมไม่มีการเบียดเบียนสัตว์อื่น

๓. ภาวนอุปนิสสัย อุปนิสสัยคือภาวนา การสั่งสมความดี คนผู้มีอุปนิสสัยนี้ ย่อมเพียรพยายาม เพื่อทำความดีให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

กุศลกรรมบถ ๑๐ นี้ จัดเป็นศีล ดังนั้น จึงเป็นสีลอุปนิสสัย ที่จะช่วยสนับสนุนให้ได้บรรลุสมาธิ ปัญญาและวิมุตติ ตามพระบาลีว่า สีสลปริภาวิโต สมาธิ มหปผลา โหติ มหานิสฺสเภา แปลว่า สมาธิที่ถูกบ่มด้วยศีล ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก อธิบายว่า บุคคลผู้มีศีลบริสุทธิ์ เมื่อบำเพ็ญสมาธิ ย่อมสามารถทำสมาธิให้เกิดขึ้นได้ง่าย ครั้นได้สมาธิแล้ว ตายไป ย่อมเกิดเป็นพรหม อย่างนี้ ชื่อว่ากุศลกรรมบถ เป็นเหตุให้ได้ไปเกิดในพรหมโลก

ส่วนผู้ได้สมาธิบางท่าน ทำสมาธิให้เป็นบาทแห่งการเจริญวิปัสสนา ย่อมรู้แจ้งเห็นจริงได้ง่าย ตามพระบาลีว่า

สมาธิปริภาวิตา ปญญา มหปผลา โหติ มหานิสฺสเภา

แปลว่า ปัญญาที่ถูกบ่มด้วยสมาธิ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก

จิตของบุคคลผู้มีปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

ตามพระบาลีว่า

ปญญาปริภาวิตํ จิตตํ สมมเทว อาสเวหิ วิมุจจติ

เสยยถิทํ กามาสวา ภวาสวา อวิชชาสวา

แปลว่า จิตที่ถูกอบรมด้วยปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ โดยชอบอย่างนี้ ชื่อว่ากุศลกรรมบถ เป็นเหตุให้ได้บรรลุเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ

สีลอุปนิสสัย คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นเหตุให้บุคคลได้บรรลุสมาธิ มรรค ผล และนิพพาน ดังพรรณนามาฉะนี้ เปรียบได้กับส่วนของต้นไม้ สีลอุปนิสสัย เป็นเสมือนรากไม้ สมาธิ เป็นเสมือนลำต้น ปัญญา เป็นเสมือนกิ่งก้านและใบ วิมุตติ ความหลุดพ้นเป็นเสมือนดอกและผลของต้นไม้

ศีลคือกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ทำให้ผู้ปฏิบัติได้มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติ ตามขั้นตอนดังได้อธิบายมานี้

อธิบายกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยอาการ ๕

๑. โดยธรรม คือ โดยสภาวะธรรม

กุศลกรรมบถ ๗ คือ

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี
๒. อทินนาทานา เวรมณี
๓. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี
๔. มุสาวาทา เวรมณี
๕. ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี
๖. ผรุสสาย วาจาเย เวรมณี
๗. สมพปปลาปา เวรมณี

แม้มีชื่อต่างกันอย่างจริง แต่เมื่อว่าโดยสภาวะธรรม ได้แก่ เจตนา หรือวิริตี หมายความว่า ถ้าไม่ตั้งใจ จะงดเว้น หรือไม่มีการงดเว้น กรรมบถทั้ง ๗ นี้ ย่อมสำเร็จไม่ได้เลย

๑. มโนกรรม ๓ คือ อนภิขณา โดยสภาวะธรรม ได้แก่ อโลภะ อพยาบาท โดยสภาวะธรรม ได้แก่ อโทสะ สัมมาทิฏฐิ โดยสภาวะธรรม ได้แก่ อโมหะ ที่ประกอบด้วยเจตนา

๒. โดยโกฏฐาสะ คือ โดยส่วนแห่งธรรมต่าง ๆ

กุศลกรรมบถ ๗ คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ เป็นกรรมบถอย่างเดี่ยว ไม่เป็นรากเหง้าของกุศล เหล่าอื่น ส่วนมโนกรรม ๓ อย่าง คืออนภิขณา อพยาบาท และสัมมาทิฏฐิ เป็นทั้งกรรมบถ เป็นทั้งรากเหง้าของกุศลเหล่าอื่น เพราะทั้ง ๓ นี้ ก็คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ที่เป็นกุศลมูลนั่นเอง

๓. โดยอารมณฺ์ คือ สิ่งที่เราเข้าไปยึดแล้ว เป็นเหตุให้งดเว้นจากอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า อารมณฺ์แห่งอกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้นแหละ เป็นอารมณฺ์แห่งกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการ เปรียบเหมือนน้ำที่สามารถทำให้เรือลอยก็ได้ ทำให้จมลงก็ได้

๔. โดยเวทนา คือ ความรู้สึกเป็นสุข เป็นทุกข์ และเฉย ๆ พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า ในขณะที่ทำกุศล ทุกขเวทนา คือความเสียใจ ความไม่สบายใจ ย่อมไม่มี เพราะฉะนั้น ในขณะที่ประพฤติกุศลกรรมบถ จึงมีเพียงเวทนา ๒ คือ สุขเวทนา และอุเบกขาเวทนา

๕. โดยมูล คือ โดยกุศลมูล ๓ อย่าง ได้แก่ อโลภมูล ๑ อโทสมูล ๑ อโมหมูล ๑

กุศลกรรมบถ ๗ คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ ที่บุคคลประพฤติดด้วยปัญญา มีมูล ๓ คือ อโลภมูล อโทสมูล อโมหมูล ที่ประพฤติดโดยขาดปัญญา มีมูล ๒ คือ อโลภมูล อโทสมูล

อนภิขณาที่ประพฤติดด้วยปัญญา มีมูล ๒ คือ อโทสมูล อโทหมูล ที่ประพฤติดโดยขาดปัญญา มีมูล เดี่ยว คือ อโมหมูล

อพยาบาทที่ประพฤติดด้วยปัญญา มีมูล ๒ คือ อโลภมูล อโมหมูล ที่ประพฤติดโดยขาดปัญญา มีมูล เดี่ยว คือ อโลภมูล

สัมมาทิฏฐิ มีมูล ๒ คือ อโลภมูล อโทสมูล

